

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909.

Första Kammaren.

N:o 17.

Onsdagen den 10 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående höjande af statsbidraget till handelsflottans pensionsanstalt;

2:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt förrådsarbetaren A. M. Lundell och vaktmästaren J. A. Adamsson; samt

3:o) angående statsunderstöd till kommunala och enskilda läroanstalter.

Justerades protokollet för den 3 i denna månad.

Föredrogs Kungl. Maj:ts nästlidna dag bordlagda nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af § 60 regeringsformen.

Kungl. proposition om ändring af § 60 regeringsformen.

Herr *Cavalli*: Herr talman, mina herrar! Herr talmannen har nyss låtit föredraga en kungl. proposition, hvilken i går aflämnades till kamrarna och som ännu icke hunnit befordras till trycket. Trots detta tar jag likväl till orda vid denna remiss, därför att det för en ledamot af kammaren, hvilken i likhet med mig kommer att, när ärendet föredrages, yrka afslag å den kungl. propositionen, är af stor vikt, att de anmärkingar han har emot ett sådant förslag framföras i så god tid, att de kunna vara kända för utskottet, då utskottet öfverlägger om innehållet i den kungl. propositionen.

Kungl. Maj:t har här föreslagit, att till § 60 regeringsformen skall fogas ett så lydande tillägg:

»Har Konungen beslutit att för Riksdagen framlägga förslag om höjande af tull å kaffe, socker, tobak, vin eller spritvaror eller af tillverkningskatt å brännvin eller socker, må Konungen till-

Kungl. proposition om ändring af § 60 i regeringsformen.
(Forts.)

lika förordna, att den ifrågasatta högre tullafgiften eller tillverkningskatten skall tillämpas, intill dess Riksdagens beslut i anledning af samma förslag kungjorts. Varder genom detta beslut tullaifgiften eller tillverkningskatten bestämd lägre än Konungen föreslagit, äge den, som till följd af förordnande, hvarom nyss är sagdt, erlagt afgift eller skatt, att återfå skillnaden mellan hvad han sålunda erlagt och det belopp, som skolat utgå efter förut gällande afgift eller skatt eller, om den af Riksdagen bestämda afgiften eller skatten är högre, efter denna. Förordnande, som här sägs, må ej af Konungen meddelas å annan tid, än då Riksdag är samlad eller högst femton dagar före Riksdags början; och skall förslag i ämnet föreläggas Riksdagen, därest förordnandet meddelas under riksdag, inom femton dagar efter det förordnandet meddelats, men eljest inom samma tid efter riksdagens början.»

Det förslag, som den nuvarande regeringen framlagt, är icke nytt. Det framlades vid 1905 års riksdag, och det dåvarande förslagets korta lif och föga lysande tillvaro borde icke hafva manat till att å nyo väcka upp detsamma från de döda. Jag medger gärna, att den nuvarande regeringen i förslaget gjort vissa förändringar — efter min uppfattning förbättringar — men jag slår fast, att i sak är det precis detsamma. Mina herrar, det är fråga om gränserna mellan regeringens och Riksdagens maktområden! Det är en fråga så grannlaga, att endast den mest bjudande nödvändighet kan utgöra tillräcklig orsak för dess upptagande, och detta gäller framför allt den domän, som Riksdagen i vårt land äger och på hvilken den svenska Riksdagen måste hålla och strängt hålla, såvidt den öfver hufvud taget skall hafva kvar sin viktigaste funktion, den funktion, som ligger däri, att skatterna bestämmas af folket och dess valda representanter, men icke af regeringsmakten. I det statsrådsprotokoll, som bifogats den kungl. propositionen och i hvilket motiveringen för den kungl. propositionen finnes intagen — det är två yttranden, ett af chefen för justitiedepartementet och ett af chefen för finansdepartementet — har man visserligen vidrört frågan, huruvida icke de olägenheter, som anses följa af det nuvarande systemet, kunde afhjälpas genom Riksdagens medverkan, men äfven vid en flyktig genomläsning — tidens knapphet har icke medgifvit annat än en flyktig genomläsning — framgår det oförtydbart, såvidt jag kunde finna, att man haft för afsikt att öfverlämna hela anordningen till regeringen, och att i följd däraf motiveringen hvarföre man icke gjort det med Riksdagen och genom Riksdagen blifvit mycket kortfattad. Den innehåller följande:

»Icke heller lär det i Norge tillämpade förfaringssättet — att hålla förhandlingar rörande ärenden af ifrågavarande beskaffenhet inför slutna dörrar — kunna medföra ofvanberörda åsyftade verkan.»

Ja, detta är vederbörande föredragandes i statsrådet uppfattning, men därmed är saken för visso icke afgjord, och intill dess

annat bevisas, föreställer jag mig, att detta vore *en* af de utvägar man kan tänka på. Det finns gifvetvis många andra utvägar att välja, utan att Riksdagen behöfver afstå från sin rätt öfver bevilningarna.

Jag öfvergår till att påpeka det anmärkningsvärda faktum, att vederbörande föredragande statsråd i sin motivering påpekat förhållandena vid 1903 års riksdag utan att, såvidt jag kunnat se, göra det fullständigt. Då föreslog Kungl. Maj:t en afsevärd skatteförhöjning i tillverkningsafgiften å brännvin samt i tullen å spritvaror och viner m. m., och därför att det kräfdes någon tid för ärendets behandling orsakades däraf en minskning i inkomsten för staten till betydande belopp. Detta säges utan att det på samma gång påpekas, att behandlingen af frågan om skatteförhöjning år 1903 i Riksdagen tog sammanlagdt 50 timmar, under det att beslutet om aflåtande af den kungl. propositionen fattades den 17 januari, men propositionen inlämnades till Riksdagen först den 27 januari. Det åtgick således 10 dagar efter sakens offentliggörande för regeringens åtgärder, men Riksdagen, dess utskott och kamrar behöfde in summa 50 timmar för sina öfverläggningar, beslut och öfriga åtgärder i ärendet. Detta behöfver för fullständighetens skull sägas ut, för att man skall blifva i tillfälle att opartiskt bedöma detta fall och för att veta hvarthän erinringar, om sådana anses befogade, böra adresseras.

Men, säger man, 50 timmar är redan det för mycket! Hela felet ligger i anordningen, i offentligheten; se där olägenheten. Genom denna offentlighet går staten miste om en inkomst, som den eljest skulle haft.

Jag skall i detta sammanhang icke upptaga frågan, huruvida icke erinringar och befogade erinringar kunna göras emot lagstiftningsåtgärder, genom hvilka man så hårdhänt griper in i enskilda industriidkares och köpmäns affärsförhållanden. Jag godkänner för tillfället regeringens åskådning, då den anser olägenheterna bero på offentligheten i behandlingen af dylika frågor och att deras behandling således bör undandragas offentligheten. Nåväl, förhållandet är, att en proposition som aflämnas till Riksdagen, blir offentlig. Den aflämnas till Riksdagens båda kamrar, kamrarna remittera den till vederbörande utskott, utskottet tar den under behandling, fattar beslut i frågan och afger utlåtande. Detta utlåtande inkommer till kamrarna, bordlägges där och diskuteras eventuellt, hvarefter kamrarna fatta beslut och Riksdagen aflåter skrifvelse om sitt beslut till regeringen. Hela denna procedur tar någon tid — det kan icke hjälpas. Regeringen har nu trott sig finna lösningen genom att säga: öfverlämna makten, bestämmanderätten härutinnan till regeringen, så är allt godt och väl! Ja, det är det nog, om Riksdagen helt och hållet afstår sin makt, men det vill åtminstone jag för min del icke vara med om. Den åtgärd regeringen föreslagit *leder nämligen enligt min tanke till Riksdagens fullständiga afstående af denna makt*. Regeringen menar visserligen, att det ankommer på Riksdagen att

Kungl. proposition om ändring af § 60 regeringsformen.
(Forts.)

Kungl. proposition om ändring af § 60 i regeringsformen.
(Forts.)

pröfva samt helt eller delvis godkänna den af regeringen vidtagna provisoriska åtgärden eller ock att underkänna densamma. Men hur går det i verkligheten? Låt oss undersöka, hur resultatet blir under antagande att den nu framlagda kungl. propositionen blir grundlag. Det kommer då att i en framtid gå så till, att en kungl. proposition aflämnas, hvori regeringen säger: här är ett behof att fylla i statsbudgeten, ett behof af, låt oss säga 5 miljoner kronor. Alltså förordnar regeringen om en höjning i tullen på t. ex. kaffe, som genast träder i kraft. Propositionen remitteras till bevillningsutskottet — ty jag förmodar, att utskottsbehandlingen fortfarande förunnas dessa frågor. Utskottet säger: vi vilja icke hafva tull på kaffe; det är olämpligt, de och de skälén tala däremot. Vi vilja i stället höja brännvinstillverkningskatten eller sockertillverkningskatten. — Hvad skall bevillningsutskottet då göra? Jo, det afger ett betänkande, i hvilket det afstyrker bifall till den kungl. propositionen och i stället, grundlagens bud likmätigt, kommer in med ett annat förslag till bristens täckande, ett förslag, hvilket, som sagdt, kan bestå i höjande af t. ex. brännvinstillverkningskatten eller sockertillverkningskatten eller båda två. När bevillningsutskottets betänkande kommer in till kamrarna, är det offentligt; då får hela affärsvärlden veta, att det icke längre är fråga om kaffetullen, utan om sockerskatten, resp. brännvinsskatten. Hvad inträffar då? Jo, naturligtvis att socker- och brännvinstillverkarne tömma sina nederlag under den tid, låt oss säga, två dygn de kunna hafva på sig; och hela det äsyftade målet är icke vunnet annat än i det fall, att Riksdagen obetingadt böjer sig för eller nöjer sig med hvad Kungl. Maj:t bestämt. Mina herrar, annorledes låter det sig icke göra, och dit leder den oundvikliga konsekvensen af det utaf regeringen här framlagda förslaget.

Med hvad jag nu haft äran anföra har jag visat, att ett bifall till den kungl. propositionen är, icke i formen, men i realiteten, ett fullständigt afstående från Riksdagens rätt och makt öfver de skatteartiklar, som här uppräknas, kaffe, socker, tobak, vin och spritvaror, d. v. s. de viktigaste och mest gifvande kassaartiklarna i vår budget. Det är därför jag får säga, att ett förslag sådant som detta aldrig får min röst, så länge jag sitter i Riksdagen.

Den nuvarande svenska Riksdagen kommer inom några få år att blifva väsentligt förändrad, eftersom grunderna för dess sammansättning skola blifva helt olika mot nu, och hit komma andra representanter än de, som nu finnas här. Det skulle dock glädja mig, om jag i min ringa mån kunde medverka till, att det arf, vi fått från våra fäder, okvaldt öfverlämnades till våra efterträdare, det arfvet nämligen, som finnes angifvet i grundlagsbestämmelsen: »Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena».

Herr statsrådet Swartz: Det kan naturligtvis icke annat

än kännas ganska nedslående för mig, såsom den där varit den egentliga anledningen till, att denna proposition har framlagts, enär det är under min ämbetsutöfning, som jag funnit nödvändigheten, för att säkerställa statens intressen, af ändrade bestämmelser i det här afscendet — det kan, säger jag, icke för mig kännas vidare angenämt att redan från början få ett så kraftigt motstånd från ett så betydande håll som från ordföranden i bevillningsutskottet. Jag vill emellertid säga, att jag icke varit alldeles oförberedd på detta motstånd, till och med innan jag framlade förslaget för Kungl. Maj:t. Och jag anför detta, endast för att visa, huruledes de skäl, som efter min uppfattning tala för nödvändigheten af genomförandet utaf det förslag, till hvars framläggande jag medverkat, hafva för mig syntts till och med starkare än det mycket starka skäl för afstående från en sådan tanke, som naturligtvis låg i medvetandet om det motstånd, jag hade att vänta.

Kungl. proposition om ändring af § 60 regeringsformen.
(Forts.)

Jag ber emellertid att från början alldeles bestämdt få förklara, att här är ingalunda något som helst försök att från Riksdagen taga bort ett uns af den befogenhet, som Riksdagen har öfver beskattningen. Afsikten är endast och allenast att finna andra former för ett fruktbart samarbete mellan Kungl. Maj:t och Riksdagen till ernående af det mål, hvilket väl för dem båda står såsom det man egentligen skall sträfva efter, nämligen statens väl. Om därvidlag de former, som för 100 år sedan ansågos lämpliga, numera under utvecklingens gång hafva befunnits vara bristfälliga, synes mig den rätta omtanken om statens bästa böra fordra, att formerna omläggas till öfverensstämmelse med nutidens fordringar. Hvad som för 100 år sedan i afseende å dessa saker kunde gå för sig under segelfartygens tidehvarf, då man ännu icke tillgodogjort sig ångkraften, då man icke hade några frihamnar och inga andra af de lättnader, som i ganska vidsträckt omfattning tillkommit under senare tider, det går icke längre för sig. Det går icke numera att arbeta med samma former på detta område som då för tiden. Det är ju lätt att inse, att för 100 år sedan, då man icke heller hade telefon o. s. v., då allt var mycket lugnare och stillsammare, då allt gick betydligt långsammare, man mycket väl kunde finna sig tillrätta med att i detta afseende vid behof af ny beskattning besluta en sådan tull på finansartiklar för statens räkning, utan att det låg i allmänhetens förmåga att, såsom nu är fallet, genom åtgärder från sin sida draga ett bredt kors öfver statens beräkningar. Detta går icke längre för sig; man måste därför söka utfinna andra medel.

Nu säges det, att man här vill söka taga ifrån Riksdagen rättigheten att besluta öfver beskattningen. Den ärade talaren stödde därvid sitt resonemang egentligen på det förslag, som för några år sedan här framlades. Han erkände visserligen, att det senast framlagda förslaget innehöll åtskilliga förändringar — som också i hans ögon voro förbättringar — men i själva verket tenderade förslaget åt samma håll som förut. Jag ber att få

Kungl. proposition om ändring af § 60 regeringsformen.
(Forts.)

fästa uppmärksamheten på, att dessa förändringar kanhända icke äro så alldeles obetydliga. Hvad den formella sidan af saken beträffar, vill det synas mig, som om hvarje tal om, att Kungl. Maj:t i detta afseende skulle vilja tillvälla sig den rätt att beskatta svenska folket, som tillkommer Riksdagen, bör förstummas, när man besinnar den bestämmelse, som är infogad i förevarande proposition, men som icke fanns i den kungl. proposition i ärendet, hvilken år 1905 framlades till Riksdagens pröfning, nämligen bestämmelsen om rätt till restitution, i händelse Riksdagen icke godkänner ett Kungl. Maj:ts förslag om höjning i respektive finanstullar. Denna bestämmelse må sedan, förutsatt att den nu föreliggande propositionen blir af Riksdagen bifallen, i praktiken komma att verka på det ena eller det andra sättet — man kan nämligen måhända hafva den uppfattningen om restitutionen, att den möjligen icke i alla afseenden kan träffa dem, som den borde träffa (det är en praktisk sak, som rör tillämpningen, fastän bestämmelsen nog i det stora hela äfven i det hänseendet kommer att verka riktigt) — men i konstitutionellt hänseende måste man vara tämligen öfverens om, att Kungl. Maj:t icke har på något sätt försökt att usurpera Riksdagens rätt att bestämma öfver svenska folkets beskattning, då enligt innevarande års proposition i ämnet Riksdagen genom ett efterföljande beslut, i händelse Riksdagen icke vill bifalla en af Kungl. Maj:ts föreslagen tullförhöjning, drager ett bredt streck öfver alla de åtgärder Kungl. Maj:t i förhållande till staten blir det således i ett dylikt fall, som om detta förslag till tullförhöjning från Kungl. Maj:ts sida aldrig hade förefunnits. Under sådana omständigheter läser det väl icke vara riktigt att säga, att Kungl. Maj:t söker tillvälla sig den makt, som tillkommer Riksdagen.

Hvad den reella innebörden af förslaget beträffar, ber jag att få uttala såsom min oförtydbara mening, att detta förslag, långt ifrån att inverka hindrande eller bindande på Riksdagen, tvärtom kommer att medgifva Riksdagen vida större frihet vid behandlingen af likartade frågor, än Riksdagen har under nuvarande förhållanden. Enligt § 59 regeringsformen är det Kungl. Maj:ts plikt att i sammanhang med uppvisandet af statsverkets tillstånd och behof låta för Riksdagen framställa förslag rörande sättet att genom bevillningar fylla, hvad staten kan utöfver de ordinarie inkomsterna erfordra. Det är således icke allenast Kungl. Maj:ts rätt, det är Kungl. Maj:ts plikt att föreslå de inkomstkällor, som behöfva anlitas, för att budgeten skall kunna gå ihop. Detta sker ju i statsverkspropositionen, och äfven sådana förslag som dessa, hvilka gå ut på att genom finanstullar fylla en brist i statsregleringen, hafva nog sin rätta plats i statsverkspropositionen.

Men, säges det, det är oklokt, oriktigt. Ja, jag erkänner gärna, att så är. Det är just därför man letat efter andra utvägar; man har gjort så för att om möjligt slippa det okloka och olämpliga, som skulle blifva en följd af att tillämpa de nuvarande bestämmelserna! Men, invänder någon, det kan man göra utan att

ändra bestämmelserna. Man kan exempelvis låta bli att i statsverkspropositionen tala om, hur man tänker fylla den brist, som förefinnes, för den händelse man för detta syfte ärnar föreslå förhöjning af en eller annan finanstull och man bör i stället först längre fram, sedan utskotten blifvit tillsatta och det är möjligt att hastigt afgöra frågan, framlägga detta förslag.

Jag får för min del säga, att jag verkligen har ägnat denna fråga en mycket genomgående undersökning och kritik. Herrarna skola icke tro — och det gör nog ingen enda af herrarna — att när man står såsom finansminister inför nödvändigheten att fylla ganska stora luckor i statsbudgeten, man då utan vidare är på det klara med redan från början, att just den skatten skall jag taga, den skall jag låta bli! Så är det icke, utan man undersöker mycket noga alla möjliga förefintliga utvägar, och att vid den undersökning, som före innevarande års riksdag måst företagas, jämväl frågan om finanstullar varit å bane, det ligger i sakens natur.

Jag har därför sökt bilda mig en föreställning om alla de olika utvägar, som skulle kunna anlitas för att för Riksdagen framlägga förslag och få en finanstull beslutad, utan att alla de af samtliga erkända olägenheterna däraf skulle blifva en följd, såsom man vid föregående tillfällen fått erfaras. Jag har därvid kommit till den uppfattningen, att det är omöjligt att göra det inom ramen af nu gällande bestämmelser. Låt oss tänka oss hur det skulle gå, om man följde den vinken att icke taga upp i statsverkspropositionen ett förslag om någon sådan här finanstull, utan säga: så återstår det ett behof af så och så många miljoner kronor att fylla, och ämnar jag framdeles inför Riksdagen framlägga förslag om sättet att fylla detta hål. Jag tror icke, att en enda af herrarna — och allraminst den föregående ärade talaren — därvidlag skulle hysa ett ögonblicks tvekan därom, att icke utöfvarna af de näringsgrenar, det gällde, också visste hvad det gällde, och att icke de komme att begagna sig af just denna sin fullkomliga insikt om hvad frågan gällde. Hela skillnaden emot nu, emot om man toge in förslaget i statsverkspropositionen och om man icke gjorde det, vore den, att i förra fallet visste åtminstone de det icke gällde, att de ginge fria, men om man icke tar in det i statsverkspropositionen, vet ingen af dem, för hvilkas artiklar en förhöjning kan komma i fråga, att det icke gäller deras skinn. Följden blefve, att alla komme att spekulera, och den förvirring och de olägenheter, som det nu rådande systemet åstadkom, blefve ännu större. Jag kan icke inse, att detta vore till fördel för någon enda, icke ens för Riksdagen med afseende å dess konstitutionella rättigheter.

Emellertid, under nuvarande förhållanden, när Kungl. Maj:ts naturligtvis icke kan fränsäga sig den plikt, som åligger honom, att, om han så finner för godt, föreslå en finanstulls höjande, måste man, när frågan kommer inför Riksdagen, söka behandla den så ytterligt fort, som det öfver hufvud taget är möjligt, för att till det minsta möjliga inskränka de tydliga olägenheterna

Kungl. proposition om ändring af § 60 i regeringsformen.
(Forts.)

Kungl. proposition om ändring af § 60 i regeringsformen.
(Forts.)

af de nuvarande förhållandena. Under sådana omständigheter blir det ju nödvändigt för Riksdagen att fatta beslut så att säga med piskan på ryggen. Riksdagen måste genast i början af sitt sammanträde besluta angående en bevilning, med afseende å hvilken den väl i själfva verket gärna borde och ville få någon liten öfverblick öfver hur budgetsförhållandena ställa sig, innan den fastslår densamma. Men den är absolut tvungen att göra det, för att icke oredan skall blifva alltför stor och syftet med bevillningens åläggande, i fall den är nödvändig, skall i väsentlig mån förfelas. Ett tydligt och klart bevis på den saken framdrogs ju också af den siste ärade talaren, då han här talade om huru hastigt bevillningsutskottet, berömvärdt i mina ögon, behandlade frågan om brännvinstillverkningsafgiftens och sprittullens höjande år 1903. Det var icke möjligt att resonera om den saken. Riksdagen hade ingen tid att resonera om, eller fundera på, om den hellre ville taga något annat eller huruvida det var nödvändigt. Den måste för att förhindra spekulation fatta beslut hastigt.

Hur ställer sig detta förslag, om det nu blir genomfördt? Jo, så att när frågan kommer inför Riksdagen, är redan åtgärd vidtagen till förhindrande af spekulation, så långt sådant är möjligt. Ingen skall kunna säga mig, att jag tror, att detta förslag är något arkanum, som verkar alldeles ofelbart. Tvärtom, spekulation kommer alltid att förefinnas, men den kan omöjligen förekomma i samma utsträckning, som under nuvarande förhållanden och — hvad som är viktigast — ingen spekulation kan äga rum under tiden mellan framläggandet af det kungliga förslaget och fattandet af Riksdagens beslut. Riksdagen kan i lugn och ro tänka på frågan, öfverväga den, och behöfver icke, såsom hittills de praktiska förhållandena tvingat Riksdagen till, fatta beslut med piskan på ryggen. Jag kan för min del icke förstå annat än att detta, reellt taget, långt ifrån att minska Riksdagens rätt, svenska folkets rätt, att igenom Riksdagen sig själf beskatta, tvärtom är att gifva svenska folkets representanter i riksdagen bra mycket större möjlighet att oberoende af Kungl. Maj:ts förslag besluta i dessa frågor.

Jag ber att få återkomma något till frågan om att man skulle kunna genom snabba och klokt afvägda åtgärder sköta om denna sak utan någon ändring i de nu gällande bestämmelserna. Jag vill därvidlag erinra om, huruledes år 1894 en fråga var före i Riksdagen som verkligen ganska bjärt belyser hithörande förhållanden. Det befarades, att det skulle blifva en brist i statsregleringen, hvilken icke var förutsedd i den kungl. statsverkspropositionen, utan först efteråt kom till Riksdagens kännedom. Då föreslog bevillningsutskottet, att kaffetullen skulle höjas. Bevillningsutskottets betänkande var, efter hvad som upplystes i diskussionen, färdigt att aflämnas till Riksdagen en fredags middag. Bevillningsutskottet höll på denna proposition och lämnade icke in den till Riksdagen förrän vid aftonplenum på lördagen. Meningen var att denna proposition skulle tagas efter en bordlägg-

läggning i ett plenum på söndagen. Afsikten är ju tydlig och klar och mycket berömvärd. Emellertid, såsom herrarna veta, om några förena sig att begära bordläggning andra gången, kan det icke nekas. Den bordlades på begäran inom Första Kammaren på söndagen och förekom vid måndagens plenum till afgörande. Då förklarade snart sagdt hvarje talare, som uppträdde från bevillningsutskottets sida, att nu vore det icke värdt att tänka på den saken vidare, ty fatalierna vore försuttna. Spekulationen hade fått så mycket rum, att syftet med den föreslagna höjningen kunde icke vinnas. Jag skulle vilja fråga herrarna, om herrarna tro, att det vore möjligt att med en kungl. proposition behandla en fråga hastigare, än att den blefve för allmänheten bekant på en lördags kväll och af Riksdagen färdig att tagas på måndagen. Det är alldeles omöjligt. Men bevillningsutskottet ansåg det vara alldeles för lång tid. Det är fullkomligt omöjligt med de bestämmelser, som nu finnas, att besluta på en så kort tid, som den mest sakkunniga delegationen inom Riksdagen, bevillningsutskottet, ansett vara nödvändigt. Detta måtte väl framför allt tala för nödvändigheten af en ändring i dessa stycken.

Kungl. proposition om ändring af § 60 regeringsformen.
(Forts.)

Jag kan icke neka mig att läsa upp ett yttrande af bevillningsutskottets ärade ordförande vid det tillfället. Han sade: »Den siste talaren har framhållit, huru lyckligt och lämpligt det hade varit, att en kungl. proposition i denna fråga förelegat. Ingen skall hellre än jag erkänna detta; åtminstone hade det varit behagligast för bevillningsutskottet. Men jag hyser den mening, att skall en statsinkomst erhållas på en sådan artikel som kaffe, så kan det målet icke vinnas på annat sätt, än att frågan tyst behandlas i utskottet och hastigt afgöres af Riksdagen. En kungl. proposition kräfver en långvarigare behandling, minst några dagar, och vid denna tid på året hade verkan af en kaffetull, som tillkommit på det sättet, blifvit för lång tid paralyserad.»

Emellertid skulle jag vilja säga, att den enda möjliga meningen, den enda logiska slutsatsen, som man kan draga af detta uttalande, är naturligtvis, att det bör icke tillkomma Kungl. Maj:t att framlägga något förslag angående en finanstull, utan det bör uteslutande tillkomma bevillningsutskottet. Nu strider emellertid, som jag nyss tog mig friheten erinra, 59 § regeringsformen alldeles bestämdt emot detta, ty Kungl. Maj:t har icke endast rätt, utan rent af skyldighet att, när Kungl. Maj:t finner en finanstulls påläggande vara lämpligaste sättet att uttaga en skatt, framlägga förslag därom. Men det erkändes från den mest kompetente person, att förslaget förfelas med ett sådant tillvägagångssätt. Det är för att för framtiden förebygga förfelandet af ett sådant förslag, som detta förslag är framlagdt ånyo.

Jag tror mig kunna vara så mycket mer berättigad att tala med en viss erfarenhet i denna fråga, som det ju af de här ifrågasvarande artiklarna är en, som jag sysselsätter mig med i min borgerliga näring. Det är tobaken. Och i det afseendet kan jag icke underlåta till slut att tala om för herrarna en erfarenhet,

Kungl. proposition om ändring af § 60 regeringsformen.
(Forts.)

visserligen icke för mig personligen, men från min firma. Det var, när den sista tullförhöjningen beslöts å tobak, år 1879. Då tog sig Riksdagen, utan tvifvel i öfverensstämmelse med grundlagens anda, en funderare på den saken, innan den beslöt. Men medan Riksdagen funderade, gingo ångbåtarna, ordena, och slutet blef, att min firma förtullade tobak för öfver två år. Jag är alldeles öfvertygad, att den var ingalunda den enda om detta. De andra voro nog icke dummare. Men hvad som är att komma ihåg, det är, att det är icke alla, som kunna göra på det sättet. Under nuvarande förhållanden kan jag således icke se annat, än att det är ett oberättigadt privilegierande af de starka firmorna på de små firmornas, på konsumenternas och på statens bekostnad. Jag tror det kan vara skäl nog att söka få ändring i sådana förhållanden.

Herr Cavalli: Herr talman, mina herrar! Ni kunna måhända tycka, att denna debatt är något framflyttad. Den kunde anstå, till dess saken slutligen kommer före. Men det lär icke vara någon af Eder, som tror, att jag skall lämna det anförande, som vi nyss hörde från chefen för finansdepartementet, obesvaradt. Jag känner igen där en stor del af de resonemanger, som han och jag tillförne enskildt fört i denna fråga, och han antyde ju, att han förut talat med mig.

Han gick ut från den förutsättningen, att mitt motstånd mot saken mynnade ut däri, att ingen ändring i nu gällande bestämmelser vore behöflig. Det vill jag visst icke påstå, men jag bestrider den *form* för ändring, som regeringen framlagdt. Jag vill, att det skall vara *med* Riksdagen och icke *mot* Riksdagen, som erforderlig reform sker.

Statsrådet kom till det för mig öfverraskande slutet att genom att antaga denna Kungl. Maj:ts proposition vore Riksdagens makt att förfoga öfver bevillningen så långt ifrån inskränkt, att just först då hade man full makt att öfverväga, granska och fatta beslut utan att hafva »piskan på ryggen». Men han förbigick helt och hållet i sitt anförande den konsekvens, som jag logiskt drog af förslaget, nämligen att Riksdagen var nödd och tvungen att följa Kungl. Maj:ts förslag, ty om Riksdagen, bevillningsutskottet i första hand, vågade handla på egen hand, inträdde just de olägenheter man velat undanröja.

Herr statsrådet fäste uppmärksamheten på att Konungen, alias hans rådgifvare, hade skyldighet att föreslå. Ja visst, men han satte det i paritet med att besluta. Eljest bruka föreslå och besluta vara två olika ting.

Hufvudpunkten i anförandet var den väsentliga förbättringen med den föreslagna restitutionen. Javäl, det är en förbättring för de enskilda personerna, om den verkligen kommer till godo dem, som betalt tullen, men icke förändrar det den konstitutionella sidan af saken det allra ringaste. Spekulationen skulle vidare genom ett bifall till det kungliga förslaget väsentligen förminska, för

menade statsrådet. Ja, i så måtto, att spekulationen skulle inskränkas till de artiklar, öfver hvilka regeringen har att besluta.

Kungl. Maj:t har vidare föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle få rätt att besluta femton dagar före riksdagens början. Att det finnes statsbehof, som behöfva fyllas, den saken kan, trots all den hemlighetsfullhet, som må omgärda regeringens åtgärder, icke vara någon hemlighet. Alltså, alla de, som försälja eller tillverka artiklar, som kunna vara föremål för högre tull eller beskattning, hafva, i stället för att spekulera från den dag statsverkspropositionen framlägges, blott att börja femton dagar förut. Precis samma oro finns, den bara flyttas femton dagar fram i tiden, ingenting annat.

Herrarna kunna vara öfvertygade om, att den oron tar sig uttryck alla år, då statsbehof behöfva fyllas. Så t. ex. i år. Därför erlade en brännvinstillverkare, dagarna före riksdagens början en brännvinstillverkningsskatt på 1,500,000 kronor i rundt tal. Där ha vi spekulationen. Hvad är det hjälpt med den Kungl. propositionen? I stället för den 14 januari betalas skatten den 31 december. Skillnaden är — femton dagars ränta.

Herr statsrådet drog upp en jämförelse, rätt poetisk för resten, mellan förhållandena förr och nu. Det är sällan man af finansministrar i allmänhet får höra en skildring, som klädes i den formen. Det hedrar en annan sida af vår nuvarande finansministers verksamhet, på hvilken vi få hoppas att snart få se flera prof. Den var rätt intressant att höra, men tämligen svårt är att förstå, att den kunde utgöra grund för vidtagande af en sådan åtgärd som den föreslagna. Herr statsrådet medgaf, att andra utvägar likväl kunde utfinnas. Ja, jag är med om andra utvägar, men icke om denna, och herr statsrådet försökte icke att vederlägga min slutledning, att regeringen i realiteten får Riksdagens hela makt öfver dessa bevillningar och kassaartiklar, om förslaget bifalles: den blef af herr statsrådet ovederlagd. Och däri, just däri, ligger dock hufvudvikten i mina anmärkningar. Till sist, mina herrar, ett ord om bevillningarna i allmänhet. Jag vill att Riksdagen skall hafva den makt öfver dem, som grundlagen afser och i vårt statskick är afsedt. Men, det är verkligen litet vanskligt med Riksdagens makt öfver dem. Vi hafva, som herrarna behagade erinra sig, under 11 år fått kämpa för rätten öfver postbevillningen, ända till dess den rätten år 1907 af regeringen blef fullt erkänd. Frågan var icke stor, men principer äro principer. Det må sägas, att jag har stor respekt för skicklighet i affärer, men affärer, ställda i jämförelse med, i bredd med, i konkurrens med viktiga principer, som gälla vårt konstitutionella lif, få, trots min åskådning om vikten och betydelsen af affärer, dock komma i andra rummet.

Jag uttalar den lifliga förhoppningen, att Riksdagen måtte i år liksom år 1905 tillbakavisa, när den tiden kommer, det nu framlagda kungl. förslaget.

Kungl. proposition om ändring af § 60 regeringsformen.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning hänvisades den kungl. propositionen till Konstitutionsutskottet; och skulle till utskottet jämväl öfverlämnas de i anledning af samma proposition nu afgifna yttrandena.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under gårdagen bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse;

2:o) med förslag till lag angående byggnad och underhåll af kyrka med hvad därtill hörer så ock af särskild sockenstufva samt till lag angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af prästgård; samt

3:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 59 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts sistlidne dag bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst den 13 september 1907;

2:o) angående en inkomstkatt att upptagas i riksstaten för år 1910;

3:o) angående en extra inkomstkatt att upptagas i riksstaten för år 1910;

4:o) med förslag till förordning om ändrad lydelse af 1, 3, 8 och 52 §§ i förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften;

5:o) angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelafgift vid köp och byte af fondpapper; samt

6:o) om rätt för Kungl. Maj:t att i visst fall förordna om omedelbar tillämpning af ifrågasatt förhöjd tull eller tillverkningskatt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet den af herr *Juhlin-Dannfelt* under gårdagen väckta och då bordlagda motion, n:o 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran lagutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 23—27.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 6 och 9 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 40, i anledning af dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anläggning af en reparationsverkstad vid Notviken, dels ock en inom Riksdagen väckt motion vidkommande denna fråga.

*Anslag för
anläggning af
en reparations-
verkstad vid
Notviken.*

I propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t under sjätte hufvudtiteln föreslagit Riksdagen

dels att för anläggning af en reparationsverkstad vid Notviken bevilja, utöfver redan tillgängliga medel, ett anslag af 500,000 kronor samt däraf för år 1910 anvisa ett belopp af 250,000 kronor,

dels ock medgifva, att för ifrågavarande verkstadsanläggning finge af Notvikens mötesplats på statens järnvägar öfverlätas *ej mindre* det område af omkring 24 hektar, som å en i ärendet omförmäld karta omslöttes af röda begränsningslinjer, jämte å området befintliga byggnader och växande skog *än äfven* den ytterligare mark, som erfordrades för spåranläggning, allt mot en ersättning af 8,500 kronor, att ingå till landtförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft 'en af herr Y. G:son Crafoord i Andra Kammaren väckt motion (n:o 164), hvari hemstälts, att Riksdagen måtte besluta om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i hvad mån systemet med reservdelar för den rullande materielens reparation borde kunna komma till användning särskildt med hänsyn till malmtrafiken, och att sålunda med byggandet af reparationsverkstaden i Notviken tills vidare måtte anstå.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt,

a) att Riksdagen måtte för anläggning af en reparationsverkstad vid Notviken bevilja, utöfver redan tillgängliga medel, ett anslag af 500,000 kronor samt däraf för år 1910 anvisa ett belopp af 250,000 kronor;

b) att Riksdagen måtte medgifva, att för ifrågavarande verkstadsanläggning finge af Notvikens mötesplats på statens järnvägar öfverlätas *ej mindre* det område af omkring 24 hektar, som å en i ärendet omförmäld karta omslöttes af röda begränsningslinjer, jämte å området befintliga byggnader och växande skog, *än äfven* den ytterligare mark, som erfordrades för spåranläggning, allt mot en ersättning af 8,500 kronor, att ingå till landtförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål; samt

c) att herr Crafoords ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr vice talmannen: Som herrarna finna af mom. b, hemställes, att för den här ifrågasatta verkstaden skall afstås plats från Notvikens mötesplats å statens järnvägar och att för vissa byggnader skall lämnas en ersättning af 8,500 kronor att

Anslag för
anläggning af
en reparations-
verkstad vid
Notvikens.
(Forts.)

ingå till landtförsvarets fond för byggnader och andra försvars-
ändamål. Mot hufvudsaken i denna hemställan har jag ingen-
ting att invända, utan anser fast hellre det vara ett bestämdt motiv
för bifall till den kungl. propositionen, att man får plats för verk-
staden på ett område, som redan tillhör staten. Den ersättning, som
härför skall lämnas till landtförsvarets fond, är ju en obetydlig-
het, så att därpå kan icke läggas någon vikt. Men just därför
att det här är i realiteten fråga om en obetydlighet, synes det mig
vara så mycket lämpligare att säga några ord om en metod, som är
ganska allmän och mot hvilken man kan hysa vissa betänkligheter.

Här skall staten nu erlægga 8,500 kronor, som skola gå in
till en annan statsfond, landtförsvarets fond. Nu kan man säga:
Detta är ingenting annat än en bokföringsåtgärd. Staten betalar
och staten tar emot betalningen. Men det synes mig, som om i
alla fall det vore skäl att taga i öfvervägande, om denna metod,
som tillämpas ganska allmänt, är fullt riktig. Riksdagen be-
viljar ett anslag för ett visst ändamål, t. ex. för landtförsvaret,
sedan befinnes det, att landtförsvaret icke behöfver den sak, hvarför
medlen äro anslagna. Sedan beviljar Riksdagen nytt anslag för
samma sak och det går öfver till landtförsvaret såsom ersätt-
ning. Då kommer Riksdagen att två gånger bevilja anslag, och
Riksdagen har åtminstone icke någon reda på, hur dessa medel,
som då återbetalas, blifva använda. Det kan man ju kanske hafva
en liten konstitutionell betänklighet emot. Men vidare synes det
kunna verkligen leda till, att medel användas utöfver hvad som
kan vara af behöfvet påkalladt. Men det för mig viktigaste är
härvidlag en annan sak. De stora statsindustriella verken, om
jag så får säga, såsom post, järnväg, tull- och telegrafverken,
betraktas såsom nästan fristående stater i staten, och då fråga
har varit om t. ex. lönereglering för järnvägarna eller posten,
har ofta framburits såsom skäl för att dessa löneregleringar borde
medgifvas, att, när det är fråga om posten, postmedlen räcka till,
eller, när det är fråga om järnvägstjänstemäns eller betjäntes
löner, att järnvägarnas inkomster räcka till. Och man resonerar
ofta så, att man kan bevilja dessa löneregleringar, därför att
detta särskilda verk orkar med att betala dem, under det att
man kanske icke skulle bevilja löneregleringen, eller åtminstone
tveka, om anslaget för den utginge direkt af statsmedel. Men det
är ju statsmedel det ena som det andra, och jag har för min
del funnit mig ofta besvärad af att godtaga det där argumentet:
postmedlen räcka till och därför kunna vi gärna höja postperso-
nalens aflöning, huru dåligt där än för öfrigt står till i stats-
finansiellt hänseende. Det synes mig, som om denna fråga vore
värd att taga i öfvervägande. Och då jag nu ser flera af re-
geringens medlemmar närvarande, ville jag hemställa, om icke
regeringen ville taga frågan i ompröfning.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren
biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 6 och 9 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 41, i anledning af väckt motion i fråga om förvärfvande åt staten af vissa enskilda järnvägar. *Om förvärfvande åt staten af vissa enskilda järnvägar.*

I en inom Första Kammaren väckt, till statsutskottet för förberedande behandling remitterad motion, n:o 24, hade herr *O. Trapp* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, om och på hvilka villkor det kunde anses med det allmännas fördel förenligt att för statens räkning förvärfva Hälsingborg—Hessleholms, Skåne—Smålands och Landskrona—Hälsingborgs järnvägar, samt eventuellt med vederbörande söka uppgöra förberedande aftal och därefter inkomma till Riksdagen med förslag i ämnet, äfvensom att Riksdagen ville för den erforderliga utredningen anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande utlåtande af anförda skäl hemställt, att herr Trapps ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Trapp*: Jag ber att få till utskottet framföra min tacksamhet för den välvilliga motiveringen i utskottets föreliggande betänkande. Utskottet säger nämligen om skälen för ett bifall till motionen: »Hvad af motionären i sådant hänseende anförts har icke kunnat bibringa utskottet den uppfattningen, att det vore för staten i någon högre grad behöfligt eller önskvärdt att komma i besittning af ifrågavarande enskilda järnvägar.» Utskottet ställer sig sålunda icke i någon mån tvekan i fråga om själfva behovet eller önskvärdenheten af att staten förvärfvar dessa ifrågavarande järnvägar. Det är endast i afseende på den större eller mindre graden af behöflighet, som utskottet ställt sig tveksamt. Emellertid förefaller det, som om utskottet inför en sådan tvekan, för hvars skingrande utskottet icke synes hafva haft vare sig tillräcklig tid eller tillräckligt material, snarare bort omfatta syftet i min motion och begära den undersökning och utredning, som vore nödvändig. Jag tror mig i min motion hafva anført fullständiga skäl för behovet af en dylik utredning. Redan 1893 års järnvägskommitté uttalade sig för statsinköp af Hälsingborg—Hessleholms järnvägar, och motivet härför var då detsamma, som det är nu: det kortare afståndet till utlandet. Från Hessleholm är afståndet till utlandet öfver Malmö 115 kilometer, öfver Trelleborg 223 kilometer, men öfver Hälsingborg endast 82 kilometer. Vidare får man taga i betraktande den kortare och lättare sjöresa, linjen Hessleholm—Hälsingborg bereder. Öfverfarten mellan Malmö och Köpenhamn har en längd af 32 kilometer, mellan Trelleborg och Sassnitz en längd af 107 kilometer, men mellan Hälsingborg och Hälsingör en längd af endast 5 kilometer. Underligt förefaller det därför, att inför sådana siffror, inför sådana faktiska förhållanden, statsmakterna icke långt förut fått ögonen öppnade för ändamåls-

Om förvärfvande åt staten af vissa enskilda järnvägar.
(Forts.)

enligheten, ja, nödvändigheten af att behärska trafiklederna till denna för landet så viktiga, af naturen själf såsom lämpligast anvisade öfverfartsorten härifrån till utlandet. Jag skulle vilja benämna denna utfartsväg, hvilken i möjligaste mån borde af staten tillgodogöras, såsom säkerhetsventilen för vår utländska postbefordran och andra förbindelser med utlandet.

Jag har äfven i min motion påpekat, hurusom det vore af stor vikt för staten att äga Landskrona—Hälsingborgs järnvägar, och har där anfört de skäl, som tala härför. Jag har likaledes i motionen omnämnt de nuvarande olidliga förhållandena på statens bangård i Hälsingborg, jag har anfört, att denna bangård »är för obekvämlig och för liten för sitt ändamål, att den delvis ligger på förhyrd mark, att den saknar utvecklingsmöjlighet, att nästan allt å densamma är för svagt och utslitet, att stationshuset af trä ruttnar och är i sådant skick, att därpå med det snaraste måste nedläggas stora kostnader, samt att viadukten måste i den närmaste framtiden påkostas en dyrbar reparation och förstärkning utan att dock blifva i stånd att mottaga tunga godslokomotiv». Allt detta synes mig tala för, att en utredning kunde vara nödvändig, en utredning, för hvilken jag begärt ett anslag på 5,000 kronor. Detta belopp är egentligen endast en droppe i hafvet emot de kostnader, som, om ingen ändring i dessa förhållanden göres, inom den närmaste tiden måste drabba staten för dess bangård i Hälsingborg.

Herr talman! Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan samt bifall till min i ämnet väckta motion.

Herr Franckel: Då utskottet hade att behandla herr Trapps motion, uppstod först den frågan, huruvida det vore för staten lämpligt att inlösa några flera enskilda järnvägar, och hvilka skälen för ett fortsatt inköp skulle vara. Innan jag går vidare, vill jag emellertid korrigera den uppfattning, den siste ärade talaren hade af utskottets ställning i nu föreliggande ärende. Han ville tyda utskottets, såsom han sade, välvilliga motivering så, som hade utskottet varit tveksamt, då utskottet här fattade sitt beslut. Detta har dock icke varit förhållandet. Utskottet var i stället alldeles på det klara med, att någon inlösning af alla dessa banor icke kunde för närvarande ifrågakomma.

Hvad nu själfva den frågan beträffar, huruvida staten öfver hufvud taget bör inlösa flera enskilda järnvägar, så har den frågan i mycket stor omfattning förut här stått på dagordningen. Själf hade jag äran tillhöra 1893 års järnvägskommitté, hvilken tillstyrkte statens inköp af västkustbanan, och var för min del mycket intresserad af att detta inköp skulle komma till stånd. Men skälen härför voro, att dessa järnvägar, eller såsom numera är fallet, denna järnväg utgjorde en viktig exportväg utefter hela västkusten. På den grund var det angeläget för staten att få, om jag så får säga, en sådan stambana i sin hand. Vid alla andra tillfällen har man i Riksdagen endast mycket ogärna velat

vara med om att inlösa enskilda järnvägar. Riksdagen har också vid många tillfällen afslagit förslag om sådana inköp.

Inom den nämnda kommittén förelåg verkligen, såsom den föregående talaren ganska riktigt omnämnt, ett förslag att inlösa järnvägen »Hälsingborg—Hessleholm». Och för min enskilda del ber jag att få nämna, att jag tror, att ett statens inlösande af denna järnväg icke är långt aflägsset, utan förr eller senare måste komma att ske. Det är ju alldeles odisputabelt, att när den kortaste öfverfarten till Danmark, som trots alla åtgärder och förslag att komma direkt öfver till Tyskland alltid för oss blir en viktig utfartsväg, att, säger jag, när nu den kortaste vägen från Sverige till Danmark går öfver Hälsingborg till Hälsingör, kommer trafiken en gång att draga sig denna väg. Det är en åsikt, som vid flerfaldiga tillfällen gjort sig gällande. Vår Herre har icke för ro skull skjutit ut landets spetsar i hafvet, utan för att vi skola kunna begagna oss af dem för att komma öfver.

Min tro är alltså, att den tanke, som den ärade motionären framhållit om inlösen för statens räkning af denna enskilda järnväg, i sinom tid kommer till heder. Såsom jag nämnde, var inköp af dåvarande Hälsingborg—Hessleholms järnväg berördt af 1893 års kommitté i dess betänkande och föremål för dess yttrande. Ja, kommittén hade till och med under det att den behandlade ärendet glädjen att få notera, att Hälsingborg slog ned försäljningssumman för järnvägen med 700,000 kronor. Det belopp, kommittén för inköp af andra järnvägar redan föreslagit, och som af Riksdagen också beviljades, var då af sådan storlek, att kommittén icke ansåg sig kunna tillstyrka inlösen af ytterligare en järnväg.

Den ärade motionären har gått ännu ett steg längre och velat, att Riksdagen skulle inlösa Skåne—Smålands järnväg och Landskrona—Hälsingborgs järnvägar, men jag för min del får säga, att jag icke kunnat finna något skäl för att staten skulle för det ändamålet anslå penningar. Utskottet har också varit alldeles enigt om, att någon lämplig tidpunkt att föreslå Riksdagen att inlösa enskilda järnvägar *nu* icke föreligger, och därför har utskottet icke kunnat annat än på det bestämdaste afstyrka motionen.

Den siste ärade talaren påpekade slutligen, att ett skäl, hvarför staten borde inlösa sistnämnda järnvägar, vore det skick, hvari Hälsingborgs bangård befunne sig. Men om det också är beklagligt, att icke i detta fall man anser sig böra göra allt för att afhjälpa detta missförhållande, är det emellertid gifvet, att, om statens trafikförhållanden kräfva förbättringar vid Hälsingborgs station, då mycket enklare åtgärder äro möjliga än att med miljoner inlösa dessa järnvägar. Detta af den ärade motionären anförda skäl tror jag icke kan vara särdeles tungt vägande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om förvärfvande åt staten af vissa enskilda järnvägar.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därmed framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen, och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 6 och 9 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 42, i anledning af väckta motioner om statsunderstöd för anläggning af vissa enskilda järnvägar.

Om lån för anläggning af järnväg från Knippboheden till Rättvik.

Punkten a).

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 98, hade herrar *D. Persson* i Tällberg och *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra hemställt, att Riksdagen såsom lån för anläggning af en normalspårig järnväg från Knippboheden å Siljans järnväg till Rättvik måtte ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp af 1,100,000 kronor att under innevarande år lämnas på de villkor, som för sådana låns erhållande vore gällande.

Utskottet hade i föreliggande punkt på angifna grunder hemställt, att ifrågavarande af herrar Persson och Ericsson väckta motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid punkten hade reservation afgifvits af herr *D. Persson*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp af 1,100,000 kronor, att lämnas såsom lån till Södra Dalarnes järnvägsaktiebolag för anläggning af en järnväg från Knippboheden till Rättvik på de villkor, som för erhållande af lån ur den till låneunderstöd för enskilda järnvägsanläggningar af Riksdagen beviljade fond vore gällande och Kungl. Maj:t i öfrigt med afseende på denna frågas beskaffenhet kunde finna erforderliga.

Herr Ros: Jag är naturligen utskottet tacksam för dess välvilliga motivering i fråga om herrar Daniel Perssons och Ollas Anders Ericssons motion, och då jag icke kan bortse från vikten af de principiella betänkligheter, som hindrat utskottet att tillstyrka bifall till motionen, skulle jag icke ha vågat besvära kammaren med något yttrande eller yrkande, om jag icke ansåge lämpligt att ännu tydligare pointera, att staten verkligen skulle ha direkta fördelar af att denna lilla järnvägsförbindelse Knippboheden—Rättvik så snart som möjligt komme till stånd. Jag konstaterar riktigheten såväl af motionärernas som äfven af utskottets uppgift om, att staten gör en direkt vinst, därest statslån be-

viljas ur järnväglånefonden eller ett direkt statsanslag medgifves på sätt motionärerna föreslagit. Staten kommer nämligen genom endera af dessa åtgärder att undgå en annars alldeles gifven förlust, därför att Siljans järnvägsaktiebolag omöjligen blir i stånd att, därest denna utsträckning af järnvägen icke sker, fullgöra sina förbindelser till staten. Man säger visserligen, att det icke är något afsevärdt belopp det gäller, men en skuldsumma på 1,296,000 kronor är dock ingen småsak, helst som bolagets kapitalskuld är öfver 900,000 kronor och det är ganska osäkert, huru stor del däraf kan komma åter till statskassan, om icke denna utsträckning af Borlänge—Insjö-banan kommer till stånd.

*Om lån för
anläggning af
järnväg från
Knippheden
till Rättvik.
(Forts.)*

Men utom detta vill jag framhålla en annan direkt fördel, som denna järnvägsförbindelse skulle tillskynda staten, och det är den ökade trafik, som skulle komma att tillföras statsbanedelen Krylbo—Stockholm, en bansträcka på 160 kilometers längd. Genom den under senare tiden skedda sammanslagningen af tre angränsande stora mäktiga enskilda järnvägsbolag under gemensam förvaltning och drift har trafiken mellan t. ex. Stockholm och Siljansdalen samt öfre Dalarne redan i afsevärd mån kommit att gå ifrån bandelen Krylbo—Stockholm och den kommer än ytterligare att så göra. Om däremot denna förbindelse kommer till stånd, torde nämnda statsbanedel återförvärfva denna trafik och få trafiken än vidare ökad, emedan denna väg blir den kortaste förbindelsen mellan hufvudstaden och Siljansdalen.

Det är på dessa skäl, jag, herr talman, ehuru väl jag ingalunda vill underlåta att fästa afseende vid de principiella betänkligheter, som hindrat statsutskottet att trots sin välvilliga motivering afstyrka motionen, vågar yrka bifall till herr Daniel Perssons vid betänkandet fogade reservation.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Den siste ärade talaren uttalade sin tacksamhet till utskottet för den välvilliga motivering, som utskottet låtit föregå sitt förslag till Riksdagen att icke bifalla föreliggande motion. Ja, det är verkligen sant, att det är en mycket välvillig motivering, hvarmed utskottet beledsagat denna sin hemställan. Ätt motiveringen blifvit sådan, har berott därpå, att den åtgärd, som herr Daniel Persson i medkammaren motionerat om, alldeles tydligen skulle erbjuda statsverket vissa fördelar, hvilka här äfven omnämnts. Men att gå så långt som att låta dessa fördelar tala för, att man icke ens skulle låta Kungl. Maj:t först undersöka saken, innan Riksdagen går att fatta sitt beslut, så långt har utskottet icke velat gå. Redan från år 1871 har ju Riksdagen slagit in på den bogen, att Riksdagen beviljar vissa miljoner för att af Kungl. Maj:t sedan användas till att med lån understödja enskilda järnvägar och järnvägsföretag. Det måste alltså förefinnas alldeles ovanligt starka och talande skäl för att Riksdagen skall frångå denna princip.

Nu framhöll den ärade talaren nyss, att man i utskottet borde ha fäst sig äfven vid en annan sak, nämligen att genom den här ifrå-

Om lån för
anläggning af
järnväg från
Knippboheden
till Rättvik.
(Forts.)

gasatta järnvägen skulle mera trafik komma att tillföras statsjärnvägarna, och att det sålunda finnes ett ännu starkare skäl än de af utskottet anförda för att tillstyrka motionen. Det är ju möjligt, att han har rätt, jag vill icke bestrida det! Men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att om så är förhållandet, så är det alldeles naturligt, att detta faktum kommer att framhållas af järnvägsstyrelsen, när ärendet hunnit under Kungl. Maj:ts pröfning. Och är det så, att Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t undersöker frågan i hela dess vidd, finner, att den är af den stora vikt och betydelse, som här af den ärade talaren påståtts, så är det klart, att Kungl. Maj:t kommer att beakta dessa synpunkter, då fråga blir om beviljande af ett lån för Knippbohedens järnväg.

Med anledning af hvad jag anført ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren med afslag å utskottets hemställan skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr D. Persson vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Om bidrag till
en järnväg
från bohusslänska
längdbanan till
Lysekil.

Punkten b).

Herr O. N. Olsson i Broberg hade i en inom Andra Kammarerna väckt motion, n:o 123, föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att antingen i form af aktieteckning eller statsanslag intill hälften af den för banan i sin helhet beräknade kostnaden, samt utöfver redan tecknade 840,000 kronor, lämna bidrag till en normalspårig järnbana från bohusslänska längdbanan i trakten af Smedberg till Lysekil intill ett belopp af högst 360,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt på andragna skäl hemställt, att Riksdagen icke måtte bifalla herr Olssons öförmälda motion.

Herr Hallin: Vid denna punkt skall jag anhålla att få yttra några ord och skall då till en början be att få göra mig till tolk för den uppfattningen, att Riksdagens blifvande beslut i denna fråga, hvilken rör begäran om statsunderstöd till en järnväg från staden Lysekil till en punkt på bohusslänska längdbanan, om detta beslut blir bifall till utskottets hemställan, icke bör uppfattas såsom ett begrafvande för all framtid, icke ens för någon längre tid framåt, af denna fråga, utan fastmer torde få tydas såsom ett,

efter hvad jag vill hoppas, kort uppskof af densamma. Denna järnbana äger, förutom ett stort ortsintresse, äfven ett stort allmänt intresse. Innan jag något närmare går in på detta, vill emellertid äfven jag be att till statsutskottet få framföra vår tacksamhet på denna ort för den välvilliga uppfattning om banan, som utskottet i sin motivering gifvit till känna. Jag kan icke se, att det varit annat än formella skäl, som hindrat statsutskottet att tillstyrka bifall till herr Olssons motion. Detta ger oss intresserade anledning att hysa den förhoppning, att, när frågan i någon ny gestalt framdeles — jag vill tro inom en kort tid — kommer åter på Riksdagens bord, Riksdagen då måtte finnas välvillig att lämna denna järnväg ett kraftigt handtag, utan hvilket banan enligt min uppfattning dess värre icke torde kunna komma till stånd.

Jag omnämnde nyss, att till denna järnvägsfråga knyter sig ett stort allmänt intresse, och så är förvisso förhållandet. Det har under senare tider och särskildt nu under vintern, medan det rika fisket utanför den bohuslänska kusten pågått, talats och skrifvits mycket om den nationalekonomiska vikt och betydelse, det skulle hafva att skaffa tillträde till vår inhemska marknad för dessa stora fiskkvantiteter, som dragits ur hafvet. Detta önskemål kan enligt min tanke aldrig fullt realiseras med mindre än att förbättrade kommunikationsförbindelser här anskaffas. Det är också glädjande att kunna konstatera, att denna uppfattning angående behovet af utvidgade järnvägar nere i dessa kusttrakter så har trängt igenom, att man kan säga, att den satsen nära nog blifvit axiomatisk. Frågan gäller då att från den bohuslänska längdbanan, som redan kommit till stånd, få utfartsvägar dragna till kusten. Men dessa utfartsvägar kunna näppeligen åstadkommas utan understöd från statens sida. De tvärbanor, man skulle behöfva, äro icke långa och därför relativt billiga. Den bana, som här ifrågasättes, nämligen från Smedberg till Lysekil, skulle få en längd af c:a 35 kilometer.

En synpunkt, som till sist ej må förglömmas, är den statsfinansiella sidan af saken. Staten har med stora uppoffringar anlagt den bohuslänska längdbanan, och det torde vara herrarna allmänt bekant, att denna bana är, finansiellt sedt, ett sorgebarn dels på grund af de geologiska förhållandena hos den mark, öfver hvilken den dragits fram, dels på grund däraf, att den icke fått den karaktär af förbindelseled med Norge, som från början afsågs. Detta gör, att dess ekonomiska bärkraft icke nu är så stor, och jag fruktar, att den icke heller kan komma att bli större, därest staten icke uppoffrar ytterligare några hundra tusen kronor för de ifrågasatta tvärbanor, hvilka — jag hyser icke det minsta tvifvel härom — skola blifva i stånd att tillföra längdbanan genom Bohuslän ett så stort trafikillskott, att äfven sistnämnda bana i framtiden kan komma att blifva lika räntabel som statens öfriga järnvägar.

Jag har, herr talman, ansett mig icke kunna underlåta att vid

Om bidrag till en järnväg från bohuslänska längdbanan till Lysekil.
(Forts.)

Om bidrag till
en järnväg
från bohuss-
länska längd-
banan till
Lysekil.
(Forts.)

detta tillfälle framhålla dessa allmänna synpunkter, som visserligen torde vara för kammarens ledamöter kända, samtidigt med att jag velat betona den vikt, en tillfredsställande lösning af dessa kommunikationsfrågor äga för hela Bohuslän och dess bebyggare, enkannerligen dess idoga och raska fiskarebefolkning. Jag har gjort det icke blott såsom länets representant här, utan den lika viktiga grunden för mig att taga till orda har varit nationalekonomisk och statsfinansiell omsorg.

Herr talman jag har intet yrkande att göra.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Ehuru den föregående ärade talaren icke gjorde något yrkande, kan jag icke underlåta att yttra några ord med anledning af hvad han sade, då jag icke med godt samvete kan taga emot hans tacksamhet öfver utskottets välvilliga uttalande. Så som vi här skrifvit, ha vi — det måste jag verkligen säga — uttalat oss alldeles bestämdt emot denna motion, och jag kan i vårt betänkande icke upptäcka de ord, hvori han funnit den ofantliga välviljan uttalad. Vi ha tvärtom påvisat, att i afseende på denna motion föreligger det ett alldeles särskildt förhållande, därigenom att man icke allernast begär, att Riksdagen skall för ändamålet lämna ett lån, utan äfven ett anslag utan återbetalningsskyldighet. Det vet och förstår nog kammaren, att under sådana förhållanden bör man visa en alldeles särskildt stor försiktighet. Och i ett sådant fall som detta bör det väl om någonsin vara nödvändigt, att Kungl. Maj:t undersöker frågan, innan Riksdagen går att däri fatta beslut. Jag minnes från de senare åren blott ett fall — kanhända har det funnits flera — då Riksdagen beviljat ett dylikt anslag utan återbetalningsskyldighet åt enskilda järnvägar, och det gällde järnvägen Borgholm—Böda. Men därtill fanns en särskild orsak, nämligen att staten äger i norra delen af Öland en ofantligt värderik skog, och att det af domänstyrelsen påvisats, att för denna skogs tillgodogörande det vore af stor vikt att erhålla ifrågavarande järnväg. Af nämnda anledning beviljade Riksdagen då ett stort anslag, men någon liknande orsak föreligger icke här.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkten c).

Utskottets hemställan bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning af bevillningsutskottets den 6 och 9 innevarande mars bordlagda betänkanden:

n:o 8, i anledning af väckt motion om stämpelafgift för cigaretter m. m., och

n:o 9, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge, dels ock en i ämnet väckt motion,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 6 och 9 i denna månad bordlagda betänkande n:o 10, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats åtskilliga motioner, åsyftande ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.

Sålunda hade till utskottet remitterats:

från Första Kammaren motionen n:o 5, af herr *Boman*, som hemställt, att § 3 i gällande brännvinsförordning måtte så ändras, att vid utminutering af brännvin minsta tillåtna försäljningsbelopp bestämdes till en half liter; samt

från Andra Kammaren:

motionen n:o 49, hvori herr *Ekman* framställt enahanda yrkande som herr *Boman*; och motionen n:o 170, af herr *Jespersson*, hvilken hemställt, »det täcktes Riksdagen för sin del besluta följande tillägg och förändringar af nedan angifna paragrafer i kungl. förordningen angående försäljningen af brännvin af den 9 juni 1905.

§ 3.

Vid partihandel — — — — —
på försäljningsstället.

Vid partiförsäljning till annan än den, som innehar rättighet till detaljhandel med brännvin, må egentligt brännvin icke utlämnas på kärl, innehållande mindre än 250 liter.

§ 15.

1. Bolag — — — — —

2. Bolag må vid utminutering icke hålla mer än ett försäljningspris å en och samma varusort af brännvin eller vin, om större eller mindre myckenhet försäljes.

Bolag må ej heller blanda eller förskära brännvin eller vin. Inköpta varor skola försäljas i samma skick, hvori de af bolaget inköpts.»

Slutligen hade herrar *Berggren* och *Erikson* i Ofra Odensvi i motion. n:o 48, hemställt, »det täcktes Riksdagen för sin del

besluta följande tillägg och förändringar af § 15 i kungl. förordningen angående försäljning af brännvin af den 9 juni 1905:

1. Bolag — — — — —
2. Bolag må icke tillverka, uppspäda, blanda eller förskära brännvin eller vin. Inköpta varor skola af bolag försäljas sådana som de vid inköp befunnit sig.
3. Bolag må icke inköpa — — — — — vinsten.
4. Bolag må ej vara aktiebolag. Delägarne skola vara minst nio, af hvilka åtminstone sex böra vara boende å den ort, där bolagets styrelse har sitt säte. Å bolagsstämma skola alla delägarne hafva lika rösträtt. Bolags styrelse — — — — —
5. Bolags räkenskaper — — — — — kontroll- och justeringsstyrelsen.
6. Granskning — — — — — ansvarsfrihet. Härvid åligger det särskildt revisorerna att jämföra de af bolag inköpta och försålda literalen brännvin och vin med det, som vid inventering befinnes inneliggande; att taga under bedömande, om den vinst, som bolaget vid försäljning tillgodogjort sig, varit skälig; samt att förvissa sig om, att vinsten på af bolaget försålda varor kommit bolaget till godo. Af revisionsberättelsen, vid hvilkens affattande i öfrigt de föreskrifter — — — — — förordnar.
7. Revisorerna samt deras — — — — —
8. Om ansvarsfrihet — — — — —
9. Bolag vare pliktigt — — — — — (—»

Om minsta tillåtna försäljningskvantiteten vid utminuterung af brännvin.

Punkten 1.

Utskottet hade i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen, i anledning af motionerna I: 5, af herr *Boman* och II: 49, af herr *Ekman* i Göteborg, ville för sin del antaga följande förslag till

Förordning

angående ändring under viss tid af bestämmelsen i 3 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 rörande minsta tillåtna försäljningsbeloppet vid utminuterung.

Härigenom förordnas, att utan hinder af stadgandet i 3 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 minsta tillåtna försäljningsbeloppet vid utminuterung skall under tiden från och med den 1 januari 1910 till och med den 30 juni 1912 vara en half liter.

Vid förevarande punkt hade reservation afgifvits af herr *Cavalli*, med yrkande om afslag å utskottets hemställan.

Herr *Håkanson*, *Edvin*: Då jag låtit anteckna mig såsom reservant mot detta utskottets betänkande, ber jag att få

yttra några ord. Jag ber då genast att få från början undanröja hvarje anledning till missförstånd, då jag tillkännagifver, att jag är enig med utskottet i sak, om än icke i form. Jag och åtskilliga med mig anse, att denna fråga är så liten, att den icke borde föranleda någon särskild undantagsförordning. Jag ber att i detta sammanhang få erinra därom, att i brännvinsförsäljningsförordningen finns redan en undantagsbestämmelse, nämligen övergångsstadgandena. Jag har inom utskottet yrkat bifall till herr Bomans motion, och att utskottet skulle skriva sin motivering så, att den skulle tillfredsställa de tvåsamma i Andra Kammaren. Den uppfattningen tycktes åtminstone i början delas af de flesta ledamöterna i utskottet, som ansågo, att utskottet borde hafva så förfarit. Jag kan icke neka till, att herr Boman har haft goda skäl för sin framställning. Och jag är i det hela ense med hvad han i sin motion anført såsom skäl för ändringen, men om jag skulle värdesätta hans skäl, jämföra dem med hvarandra, skulle jag anse det af honom sist anförda skälet såsom minst välgande, då han talar om, att brännvinsbolagens representanter uttalat sig för en ändring i denna riktning. Jag fäster då mera afseende vid ett skäl, som han i sin motion icke har anført. Och jag tillåter mig att erinra herrarna om, att vid den grundliga behandling, som denna fråga undergått, innan Kungl. Maj:ts proposition år 1905 för Riksdagen framlades, hade de flesta Kungl. Maj:ts befallningshafvande tillstyrkt samma ändring, som motionären nu föreslår, och en af Kungl. Maj:ts befallningshafvande hade till och med gått längre än motionären.

Om minsta tillåtna försäljningskvantiteten vid utminutering af brännvin.
(Forts.)

Hvar och en förstår, att det föreliggande betänkandet är ett kompromissbetänkande. Jag tror för min del, att reservanterna inom utskottet hade blifvit desamma, om utskottet hade följt mitt yrkande. Jag tror också, att utgången i Andra Kammaren skulle i det fallet blifva alldeles densamma. Nu tänker jag icke lägga hårdt på sinnet, hvilket beslut kammaren här kommer att fatta. Men just fördenskull att jag tror, att det finns flera, som hafva samma uppfattning som jag, att en särskild tilläggsförordning för denna lilla sak icke bör komma i fråga, tillåter jag mig att yrka, att Riksdagen i anledning af motionerna af herrar Boman och Ekman i Göteborg ville för sin del antaga följande lydelse af paragraf 3 i brännvinsförsäljningsförordningen:

»Vid partihandel vare minsta tillåtna försäljningsbeloppet 250 liter samt vid utminutering en half liter, och får hvad såldt blifvit icke i mindre belopp än det minsta, som i hvardera fallet må säljas, utlämnas eller mellan flera köpare fördelas, ej heller får något af det sålda förtäras på försäljningsstället.»

Herr Wieselgren: Vid detta tillfälle kanske det skulle vara af ett visst intresse att påminna sig hvad det var för skäl, som gjorde, att vår svenska lagstiftning först bestämde detta minimum i fråga om minutförsäljningen af brännvin. I särskil-

Om minsta till-
lätna försälj-
ningskvanti-
teten vid ut-
minutering af
brännvin.

(Forts.)

da utskottets betänkande vid 1853—1854 års riksdag, som följdes af brännvinslagarna den 18 januari 1855, heter det därom, att utskottet icke ville föreslå att sätta minuthandelsminimum så lågt, att det kvantum, där finge köpas, antagligen »icke alltid blefve hemfördt, utan genast förtärdes, om icke i själftva försäljningslokalen, så dock i dess grannskap, och det utan mat». Således ligger skälet till bestämmelsen alldeles påtagligt däri, att man fruktade att göra minuthandelsstället till ett utskänkningsställe; sedan man först försökt att från hvarandra skilja handeln på krogen och handeln i särskilda minuthandelsbodas, skulle ju lätt den trafik, som komme att å de senare uppväxa, likvisst göra båda försäljningsställena likartade. För att hindra detta föreslog nu särskilda utskottet, att, då arbetarne i stad oftare uttoge sin mera tillfälliga förtjänst, under det arbetarne å landet i följd af sin lefnadsordning kunde beräkna större förlag och längre anställning, försäljningsminimum för stad skulle sättas till $\frac{1}{4}$ kanna, under det att på landet minimum skulle sättas till *1 hel* kanna, det senare också med hänsyn till landsbygdens bristfälliga polis. Adeln och prästeståndet satte dock minimum lika för både stad och land och bestämde kvantiteten till $\frac{1}{4}$ kanna, därmed borgare och bönder förenade sig. Men vid föredragning af ärendet i statsrådet beslöt då regerande konungen Oscar I, att minimibeloppet skulle sättas till $\frac{1}{2}$ kanna, därför att främjande af nykterhet och god ordning annars kunde motverkas. Sedan har detta stadgande stått kvar, med endast den förändring, att måttet kanna sedermera öfverflyttats till liter. Och då frågan nu är om den första verkliga sakförändringen, torde det skäl böra beaktas, på grund hvaraf bestämmelsen först infördes. Jag förbiser icke det skälet, som anföres för förändringen, tvänget för köparen att tillhandla sig *mer*, än han skulle önska — och jag erkänner det, att det skälet är det enda, som kan böra beaktas; men det kan också mycket lätt hända nu, såsom man då befarade skulle inträffa, att man genom att sätta för lågt minimum förvandlar minuthandelsställena till krogar eller också gör trakten däromkring så anlitad, som, såsom vi nu veta, mycket ofta sker i fråga om platserna vid ölförsäljningsställena. Då emellertid *erfarenheten* ensamt är i stånd att visa hvad som i frågan bäst tjänar nykterheten, måste jag säga, att jag anser utskottets åtgärd att föreslå en förordning med endast så lång tillämpningstid, att man under den tiden kan vinna erfarenhet i det omtvistade afseendet, vara ganska klok.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Mentzer: Då ingen af de föregående talarne har i sak motsatt sig utskottets framställning, ber jag, som icke delar utskottets uppfattning, att få yttra några ord.

Utskottet har framhållit, att afsikten vid bestämmandet af den nu gällande, relativt stora minimikvantiteten är eller har varit att i nykterhetens intresse göra brännvinet mera svåråtkomligt. Den utgångspunkten för lagstiftningen anser jag vara

riktig. Och därför hade man, om man skulle konsekvent utveckla den förevarande lagstiftningen ifrån den utgångspunkt, som finnes, bort i stället för att sänka minimibeloppet höja det. Nu säger utskottet, att saken kan vara föremål för skilda meningar, och härvid framhåller utskottet särskildt två omständigheter, som skulle tala för den nu ifrågasatta förändringen.

Det säger då först, att det är ur nykterhetens synpunkt mindre lämpligt att, såsom nu ofta är fallet, tvinga en person att inköpa en större kvantitet brännvin, än han själf för tillfället anser sig behöfva. Vill man godkänna den grundsatsen, kan man efter mitt förmenande icke stanna vid en half liter, ty då måste man fortfarande ha den frågan kvar: Är det rimligt att tvinga en person att ovillkorligen köpa en half liter? Nej! Vi måste då förvandla minuteringsställena till utskänkingsställen. Och det var just det, som den föregående ärade talaren alldeles bestämdt motsatte sig.

Det andra skälet, som utskottet anfört för den föreslagna förändringen, är, att nu gällande former »ofta medföra ökad förbrukning af ifrågavarande vara samt synas äfven bidraga till, att s. k. salning förekommer i sådan utsträckning, som nu lär vara fallet». Mot detta skulle jag vilja säga, att det ligger för mig alldeles tydligt, att ju mindre kvantitet man kan få köpa för hvarje gång, dess större blir förbrukningen; och salning förekommer man icke genom förändringen, ty salningen kommer tvärtom efter mitt begrepp att underlättas därigenom. I stället för att man nu har tillfälle att sala till en liter, skulle man genom förändringen komma i tillfälle att sala till en half liter. Och om några skulle vilja sala till en hel liter, blefve det intet, som hindrade det.

För mig ligger det klart, att det är ett olyckligt förslag, som utskottet framkommit med. De, som ifrat för utskottets förslag, hafva i allmänhet uttalat, att det är dock tvifvelaktigt, hvilken utgång det kan komma att få, och därför hafva de föreslagit en sådan kort tidsbestämmelse. Är saken tvifvelaktig, anser jag, att man bör blifva vid den gamla goda regeln, att i tvifvelaktiga fall bör man icke handla, allra minst då det, hvarmed man handlar eller experimenterar i detta fall, nämligen våra medmänniskor, är ett så dyrbart material för experimentet.

På grund af hvad jag anfört, ber jag att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Boman: Naturligtvis hade jag minst lika gärna sett, att utskottet hade kommit till ett rent bifall af min motion, som det slut, hvartill utskottet kommit, då det föreslagit, att det nya stadgandet endast skall tillämpas under en viss tid. Men för mig är hufvudsaken, att den nya bestämmelsen får pröfvas. Jag hyser nämligen den öfvertygelsen, att erfarenheten under de $2\frac{1}{2}$ år, som det nya stadgandet skall gälla, skall vara sådan,

Om minsta tillåtna försäljningskvantiteten vid utminuterung af brännvin.

(Forts.)

Om minsta till-
lätna försälj-
ningskvanti-
teten vid ut-
minutering af
brännvin.

(Forts.)

att, när ärendet ånyo tages under pröfning, svårigheten att få in bestämmelsen såsom permanent icke skall vara särdeles stor.

Såsom jag uttalat i min motion, tror jag, att vår brännvinslagstiftning har underskattat betydelsen af det brännvin, som säljes genom minuthandel. Och det är ju klart, att verkningarna af detta icke äro lätt att följa, men man ser dock af den tillgängliga statistiken, att, då berusade personer anhållits och man frågat dem, hvar de fått sin förtäring, det ganska ofta uppgifves, att orsaken är litervis inköpt brännvin. Jag tror, att denna berusningsorsak är lika ofta förekommande som förtäring, intagen på värdshus. Då man vet, att till exempel i Göteborg under förra året såldes $\frac{2}{3}$ af det brännvin, som afyttrades minuthandelsvis, under fredagar och lördagar, kan man väl förstå, att det mesta af detta brännvin förtärdes i hemmet, och de fall, då rus vållas i hemmet och alltså icke föranleder fylleriförseelse, som lagföres, äro så talrika, att det är långt bättre och viktigare, om man kan i någon mån undanröja detta missförhållande än de förseelser, som lagföras, enär de ske inför offentligheten.

Nu säger den siste ärade talaren, att lagändringen är ett vågadt experiment. Jag tror icke, att det är något vågadt experiment. Och jag vill erinra kammaren om, att före 1905 års brännvinsförsäljningsförordning fanns det åtskilliga städer, i hvilka det var möjligt att få köpa en half liter till afhämtning. Det var nämligen så, att den gamla brännvinslagen icke lika skarpt skilde på brännvin, som utskänktes, och bränvin, som utminuterades. Det var tillåtet att anordna utskänkningsställen, där man icke serverade, utan endast sålde till afhämtning. Sådana utskänkningsställen eller afhämtningsställen funnos i Malmö, Nyköping Växjö, Falun och i åtskilliga andra svenska städer. Förhållandena i dessa städer voro ingalunda sämre i nykterhethänseende än i andra. Där begicks dock det felet, att priset var satt högre, så att det ställde sig ekonomiskt ogynnsamt för den, som var regelbunden förbrukare, att inköpa brännvinet halflitervis. Såsom bevillningsutskottet nu formulerat § 3 i brännvinsförsäljningsförordningen, skulle något dylikt icke få förekomma. Jag tror, att många arbetare, särskildt i de större städerna, hvilka nu icke ha brännvin i hemmet oftare än fredag, lördag och söndag, komma, i stället för att köpa en liter, att köpa $\frac{1}{2}$ liter till sitt hem. Jag tror, att den farhåga, som uttalats, att man så mycket oftare skulle köpa den halva litern, icke kommer att besannas. Den siste ärade talaren bör erinra sig, att den, som har penningar nog till en half liter, men icke till en hel liter, kan för dessa penningar erhålla en afsevärd kvantitet rusdrycker på annat sätt, fastän han icke kan få köpa den på brännvinsförsäljningsstället. Jag tror icke, att det är sannolikt, att förbrukningen skulle ökas genom den nya bestämmelsen, utan tvärt om att den skulle minskas. Jag tror visst icke, att ett bifall till bevillningsutskottets förslag kommer att medföra någon stor eller genast skönjbar verkan. Men jag hyser den förhoppning, och det är därför jag gjort mig till måls-

man för detta förslag, att användningen af brännvin i hemmet till missbruk skall i någon mån minskas, om den lägre myckenheten blir tillåten till försäljning. Innan jag från någon inom bevillningsutskottet fått höra det skäl, som föranledt, att man endast föreslagit bestämmelsen att gälla 2 1/2 år, skall jag icke göra något uttalande om, hur man bör ställa sig till herr Häkansons förslag eller till utskottets yrkande.

Om minsta tillåtna försäljningskvantiteten vid utminuterung af brännvin.
(Forts.)

Herr Cavalli: Den lagstiftning, som gäller rörande försäljning af brännvin, skiljer sig i åtskilligt från annan lagstiftning, och därför skulle man kunna tycka, att en sådan liten förordning, som bevillningsutskottet nu föreslagit, gärna kunde få passera. Och jag skall icke sörja, om Riksdagen antager den. Men jag vill icke skänka den min röst och jag har motsatt mig den i utskottet.

Hvad är det som föreslås? Jo, att i en förordning, som gäller tills vidare, skall under 2 1/2 års tid det och det gälla. Antag att detta förslag af bevillningsutskottet varder af Riksdagen antaget, så gäller det för allmänheten och för åklagare att komma ihåg de olika tider, under hvilka olika paragrafer i samma förordning äro gällande. Den förste talaren anförde ett precedensfall, men det passar icke. Det finnes nu i en annan förordning ett likmande fall, men den jämförelsen gör som alla jämförelser, den haltar. Det är därför jag för min del icke vill biträda bevillningsutskottets hemställan i denna punkt, utan hemställer hos herr talmannen om proposition på afslag å den föredragna punkten.

Hvad som sedan skall sättas i stället, om det skall blifva nu gällande bestämmelser eller herr Bomans förslag, i den frågan ställer jag mig ganska ljum. Jag är icke så inne i dessa frågor, att jag vågar säga, hvilket som är att föredraga, men det resonemang, som går ut på, att när jag har penningar till en liter brännvin, så skall jag nödvändigt köpa en hel liter, förefaller mig underligt. Hvarför skall man icke kunna tänka, att människor påverkas af eftertanke och sundt förstånd eller är det endast lagens stränga kraf, som afhåller människorna från dårskaper? Jag är mycket tveksam, men det förefaller mig som om det vore mera skäl att biträda de i ämnet väckta motionerna än att bibehålla nu gällande bestämmelser.

Herr Lindblad: Då jag såsom ledamot af Andra Kammaren flera år tillhört bevillningsutskottet, vågar jag i denna fråga till och med uppträda mot utskottets frejdade ordförande och vill bedja kammaren att bifalla det här medlingsförslaget. Det är nämligen en gammal tvistefråga mellan nykterhetsvännerna, om man skall tillåta försäljning af 1/2 eller 1 hel liter brännvin som minimum. Och det tycks vara en principfråga äfven bland icke nykterhetsvänner, huruvida det är teoretiskt riktigt eller tillrädligt. Jag tror, att man i frågan icke kommer till någon erfarenhet, förrän man verkligen pröfvat, huru det ställer sig i praktiken i ena

Om minsta till-
lätna försälj-
ningskvanti-
teten vid ut-
minuterung af
brännvin.

(Forts.)

eller andra fallet. Och då frågar jag: är det icke tillbörligt, att man alltså låter de olika utskänkningsbolagen göra ett försök, och att man icke låter principrytteriet på det ena hållet ställas emot principrytteriet på det andra. Den ene säger: »detta är den allena saliggörande läran», och den andre säger detsamma om motsatsen.

Jag kan icke följa bevillningsutskottets ordförande i hans framställning, att det skulle vara olämpligt att hafva en bestämmelse i lagen, som skulle gälla blott till den sista juni 1912. Det blir visst icke någon svårighet för åklagaren att tillämpa sådant, ty hvad vi nu hålla på med skulle ju blifva gällande lag till den 1 juli 1912. Och hvad det blir för lag sedermera, det beror på om 1912 års Riksdag vill fortsätta med det föreslagna experimentet. Jag tror det för visso.

Jag vill erinra om, att frågan var mycket starkt debatterad inom särskilda utskottet, som år 1905 hade brännvinsförsäljningslagen till behandling, och att då som nu skilda meningar förekommo. Om jag icke minns orätt, så fattades det olika beslut i kamrarna, men så afgick den ena kammaren med seger vid sammanjämkningen, och när man nu, för att ena de olika meningarna, beslutit sig för att begära en temporär lagstiftning i frågan, så tycks det, som om kammaren icke behöfde vara rädd att gå med därpå. Det är ett kompromissbetänkande, såsom man redan har framhållit, men då det finnes folk, som icke vill binda sig för all framtid, så är det väl bättre, att de nu blott binda sig för 2½ år, för att åtminstone få saken pröfvad. Däri är ingen fara, utan jag är öfvertygad, att man efter år 1912 skall veta, huru man skall vilja med fortsättningen.

Med den här varan är det nu en gång så, att den oiyckligtvis har andra egenskaper än andra varor och att om folk köper en hel liter, så har man icke förmåga att portionera ut den i små kvantiteter, utan många vill gärna drieka ur allt på en gång, och då komma de i krakel både med rättvisan och moralen. Därför bör lagstiftningen stanna vid en half liter, ty då kommer köparen åtminstone icke att se ut på samma sätt som när han konsumerat en hel.

Herr Hedenlund: Herr talman! Den förste ärade talaren, herr Håkanson, förklarade att han var med utskottet i sak, men icke i form, och för såvidt jag rätt förstod utskottets ärade herr ordförande delade han nämnda uppfattning. Är det emellertid icke ofta klokt att låta formella betänkligheter vika för reella skäl, och sådana ha, synes det mig, i denna fråga förebragts af motionären.

När denna motion behandlades i utskottets 2:a afdelning, omfattades motionen af majoriteten inom afdelningen med sympati, men då afdelningens uppfattning ej vann gehör inom utskottets plenum utan frågan återremitterades, beslöt sig afdelningen af opportunitetsskäl för den hemställan om en försöks-tid på 2½ år, som nu föreligger i betänkandet.

Herr Håkanson antog, att det blifvit samma antal reservanter, om yrkande inom utskottet framställt på rent bifall, men denna herr Håkansons uppfattning kan jag ej dela, utan jag tror att ett dylikt yrkande af utskottet skulle hafva afslagits.

Inom Andra Kammaren torde motionen ej ha någon utsikt till framgång och jag vet ej ens hur det går med utskottets hemställan, som dock torde ha några chanser. Då, för den händelse kamrarna stanna i olika beslut, sammanjämkning ej kan äga rum, tror jag nog att frågan ligger så, att den som vill saken *måste* rösta med utskottet, till hvars hemställan, herr talman, jag anhåller få yrka bifall.

Om minsta tillåtna försäljningskvantiteten vid utminuterung af brännvin. 1.
(Forts.)

Herr Ekman: Jag tror, att denna fråga icke har så stor betydelse för de orter, därifrån tanken på att sänka försäljningskvantiteten närmast har utgått. Det är de stora städerna Stockholm och Göteborg. I dessa städer spelar det ganska liten roll, i fall det får säljas en eller en half liter, ty arbetslönerna äro goda och folk är där i tillfälle att kunna köpa en liter likaväl som en half. Men däremot har frågan den största betydelse för landsbygden, ty om man där icke får köpa mindre än en liter, kommer detta i många fall, kanske de flesta, att verka såsom totalt förbud.

Dessutom ber jag få tillägga, att utskottets förslag ju erkännes vara resultatet af en kompromiss. Men skall man slå in på kompromissvägen i alla frågor, där man är tveksam, och taga till regel att skapa lagar, som gälla för två år, två och ett halft år o. s. v., så tror jag, att man kommer in på en olycklig väg. Det är motbjudande att på det sättet stifta lagar, som gälla endast provisoriskt. Jag tror icke, att det är Riksdagen värdigt att i frågor, där man är tveksam, på sådant sätt lösa knuten. Då man är tveksam och icke vågar taga ett nytt steg fullt ut, är det rättast att låta förblifva vid hvad som är. Jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Lindblad: Jag kan icke låta den sista talarens bevisföring vara oemotsagd. Han påstod, att det egentligen var landsbygden som berördes af denna fråga, men jag vill då upplysa talaren, att landsbygden icke numera har stort någon försäljning af sprit. I Södermanland finnes åtminstone icke en enda dylik affär. En sådan bevisföring förlorar således all kraft. Skall landsbygden förse sig med sprit, så skicka de in till städerna och köpa där en hel liter och kanske köpa de mer. Detta är tvärtom för städernas vidkommande, för att spritköparne — då man nu försöker hindra försäljningsbolagen att hålla öppet under lördagar och delvis måndagar — inte ovillkorligen skola förse sig med en hel liter, så att det väl räcker öfver söndagen, som man nu vill införa den halfva litern i stället. Skulle någon tro, att man kunde förmå folk att på grund af priset hesitera för att köpa en hel liter, så vill jag upplysa, att

Om minsta till-
lätna försälj-
ningskvanti-
teten vid ut-
minutering af
brännvin.
(Forts.)

det nu är så god arbetsförtjänst äfven på landsbygden, att sådant blir en fullkomligt teoretisk bevisföring, som icke det minsta håller streck i praktiken.

Angående åter, att taga lagen för viss tid, vill jag upplysa att när fråga var om punschstämpeln togs den på ett eller kanske två år, till dess man kunde skaffa sig full erfarenhet om den. Just däri har man ett exempel att hålla fram, som visar, att Riksdagen en gång förut inlåtit sig på sådant, och jag tror lika litet att det skulle bli någon risk nu heller. För öfrigt vill jag upplysa kammaren att, när frågan behandlades vid 1905 års Riksdag, antogs förslaget här i Första Kammaren utan votering.

Herr von Mentzer. Jag har blifvit uppkallad af herr Cavallis yttrande, att han icke kunde förstå, att därför att en person har pengar till en liter han skulle vara tvungen att också köpa en hel liter. Jag vill med anledning däraf ställa den frågan till honom, hur han kan förstå, att den, som har pengar till en half liter, skall vara tvungen att köpa en half liter. Jag tror det är en olyckligt funnen gräns, om det skall vara en gräns längre ner.

Jag delar den af den siste talaren i hans första anförande uttalade meningen, att det köpta har alltid en viss fallenhet att gå åt på en gång, och jag tror också, att när en half liter gått åt för en person, har han fått så mycket, att han är färdig för rättvisans behandling.

Det framlagda förslaget innebär, att man skulle pröfva den nya anordningen och sedan möjligen byta om. Men det har en viss olägenhet med sig, när man en gång kommit in på ett visst handlingssätt; det går icke så lätt att byta om. Det får liksom litet förhand, det där nya sättet, som hittills varit opröfvadt, och den förhanden vill jag icke gifva det sättet. Särskildt vanskligt är det med detta framtida bedömande emedan det kommer att göras beroende af vissa statistiska uppgifter, hvilka, såsom känt är, kunna uppställas olika vid olika tillfällen, allt beroende på den bedömandes egen ståndpunkt, och emedan det i denna sak är så orimligt många omständigheter, som i verkligheten inverka men dock icke alltid blifva uppmärksammade.

Herr Cavalli: Endast några få ord. Jag är den äraede talaren på Jönköpingslänsbanken tacksam för hans instämmande i min uppfattning om arten af denna lagstiftning. Det förhåller sig icke så, som en talare framhållit, att det finnes likhet mellan denna förordning och den som fastställdes för två års tid. Det var en hel förordning, öfver hvilken Riksdagen ensam beslutade. Här är det fråga om en paragraf i en förordning, som Konung och Riksdag gemensamt besluta. Vill kammaren, att Riksdagen skall gå till Konungen och hemställa om en lagstiftning för två och ett halft år i en paragraf? Det är väl otjänligt.

Och så en sak till. Det är icke fråga om svårigheterna ensamt

för åklagarna att hålla reda på den olika tid, hvarunder vissa paragrafer skola tillämpas, ehuru de hafva annat att göra än att studera dessa petitesser, utan om svårigheterna för den stora allmänheten, säljare och köpare; hur skola de kunna följa med denna lagstiftning på månader, som slutar midt under ett år? Jag vidhåller det uttalandet, att en lagstiftning i denna form är olämplig.

Om minsta tillåtna försäljningskvantiteten vid utminuterung af brännvin.
(Forts.)

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, ytttrade herr talmannen, att i afseende på den nu föredragna punkten voro framställda följande yrkanden: 1:o att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o af herr *Håkanson, Edvin*, att i 3 § af ifrågavarande förordning orden »en liter» skulle utbytas mot »en half liter»; och 3:o att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Cavalli* begärde votering, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition därvid antagits afslag å utskottets hemställan uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i punkten 1 af sitt betänkande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 23.

Punkten 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att motion II: 170, af herr *Jespersion*, i de ännu ej behandlade delarna, äfvensom

Första Kammarens Prot. 1909. N:o 17.

3

Ifrågasatt förbud för botalag att blanda eller försöka brännvin eller
vin m. m.

*Ifrågasatt förbud för bo-
lag att blanda
eller förskära
brännvin eller
vin m. m.* motion II: 48, af herrar *Berggren* och *Erikson* i Ofra Odensvi, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid nu föredragna punkt hade reservation anförts af herrar *Cavalli*, *A. E. Håkanson*, *S. H. Kvarnzelius* och *E. P. W. Röing*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen i anledning af herr Jespersens samt herrar Berggrens och Eriksons i Ofra Odensvi förevarande motioner måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida med hänsyn till brännvinsförsäljningsbolagens verksamhet strängare kontrollföreskrifter än de, som gifvits i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin, kunde vara erforderliga särskildt i afseende å förskärning af spirituosa och vin, samt till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Herr *Håkanson*, *Edvin*: Brännvinsbolagen hafva som bekant tillkommit för att i sedligt syfte ordna brännvinshandeln, och delägarne i sådana bolag äro endast berättigade att åtnjuta fem procent ränta på däri insatta medel. Nu kan man fråga? Är det nödvändigt för ordnande af brännvinshandeln i sedligt syfte, att bolagen skola bibehållas vid sin rätt att förskära brännvin och andra drycker, som de försälja? Jag tror icke det. Och man kan fråga sig, hvart de nuvarande bestämmelserna kunna leda. Jag tror, att det klokaste är att här stämma i den bäck, som har bildat sig, så att den icke blir en stor flod.

Ett brännvinsbolag har rent af i en nyligen till Kungl. Maj:t aflåten skrifvelse uttalat den uppfattningen, att, därest icke brännvin på annat sätt stode att erhålla, bolaget skulle vara berättigadt och skyldigt att för utöfvande af sin verksamhet anskaffa brännvin genom af bolaget själf utöfvad fabriksmässig tillverkning. Hvarthän skulle det leda, om bolagen ginge så långt som detta bolag anser sig ha rätt att gå.

Hittills har ju brännvinsbränningen ansetts som en binäring till jordbruket, och man har i lagstiftningsväg ansett sig särskildt böra gynna det svenska jordbruket. Tror verkligen någon, att, om brännvinsbolagen skulle börja själfva tillverka brännvin, de i allmänhet, åtminstone i städer långt från de orter, där en betydande potatisodling äger rum, skulle göra sig besvär att köpa detta råämne, som är dyrbart att frakta och besvärligt att magasinera? Jag tror det icke. Jag är visserligen icke någon vän af brännvinsbränning, men näringen är tillåten, och så länge vet jag icke annat, än att man har skyldighet tillse, att den icke går under för gynnande af andra handteringar. Man kan vara tämligen säker på, att därest brännvinsbolagen sätta i gång tillverkning af brännvin, skulle de endast, om öfriga tillverkare till alldeles ruinerande underpris vore villiga aflåta sina produkter, blifva kunder hos dessa, och följderna skulle blifva, att dessa skulle gå under.

Det har för mig af fullt trovärdig person uppgifvits, att ett brännvinsbolag redan anlagt ett större reningsverk, och man har sett uppgift i tidningarna, att aktiebolaget Göteborgssystemet i Stockholm har för afsikt att anlägga ett större reningsverk, d. v. s. bolagen äro på väg att vid sidan om sin egentliga handtering inrätta sig för industriell verksamhet. Icke kan det hafva varit meningen, att denna lagstiftning skulle leda till sådana konsekvenser. Jag tror icke, att man någonsin har afsett, att brännvinsbolagen skulle hos sig samla *all* vinst på brännvinshandteringen.

Det må ju sägas, att en del af de af motionären förebrogta skälen icke äro tillräckligt talande, för att man skall följa hans anvisningar. Men han har förebrogta andra, som äro synnerligen goda. Han har framhållit, att en effektiv kontroll är så godt som utesluten, om det nuvarande systemet får fortfara och utvecklas. Han har vidare, då han redan för två år sedan motionerade angående det minsta kärl, på hvilket brännvin i parti finge försäljas, visat sig vara sannspådd. Han har visat sig förutse hvad som skulle inträffa, och beklagligt var, att Riksdagen icke redan då följde hans mening i den punkten. Nu kan man hafva anledning förmoda, att den, som visat sig sitta inne med så godt omdöme på en annan punkt i denna fråga, också skall begripa något af hvad han här berört. Jag tillåter mig därför, herr talman, tillstyrka bifall till den af herr Cavalli m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Wester: Det är nu tredje gången sedan år 1905, som förslag till ändring af denna paragraf föreligger till Riksdagens afgörande. Redan år 1907 framlades motion med hemställan om ändring i gällande kontrollföreskrifter. Den afstyrktes enhälligt af bevillningsutskottet med undantag af dess ärade ordförande, som däremot reserverade sig, och äfven i år har bevillningsutskottet afstyrkt samma motion och dess ordförande reserverat sig. Det är rätt egendomligt, att just den man, som skarpare än någon annan här i kammaren uttalat sig mot dessa många skrivelser till Kungl. Maj:t, i denna fråga däremot själf föreslagit en skrivelse om utredning.

Det förhåller sig nog så, att det finnes intet bolag, intet affärsintresse, som är så skarpt omgärdadt med stränga och effektiva kontrollföreskrifter som just brännvinslagen; och att så är förhållandet, det hafva vi särskildt doktor Cavalli att tacka för, ty han har i Riksdagen genomfört de väsentliga förbättringar i kontrollen, som nu finnas. Men detta oaktadt synes han numera icke vara nöjd med denna kontroll. Såsom kammaren behagade veta, får icke allenast Konungens befallningshafvande utse ombud, utan äfven stadsfullmäktige, landsting och hushållningssällskapens förvaltningsutskott utse hvar sin styrelseledamot i brännvinsbolagens styrelseer liksom sina revisorer. Men det är icke nog med detta, utan äfven kontroll- och justeringsbyrån äger rätt att, när den så finner för godt, granska brännvinsbolagens räknen-

Ifrågasatt förbud för bolag att blanda eller förskära brännvin eller vin m. m.
(Forts.)

Ifrågasatt förbud för bolag att blanda eller förskära brännvin eller vin m. m.

(Forts.)

skaper, själf eller genom utsedda ombud. Det förefaller under sådana förhållanden, som om denna kontroll ofvanpå kontroll skulle vara tillräcklig. Och det kan verkligen till och med bli för mycket kontroll, ty känner en kontrollant, att de andra ligga öfver honom, torde ansvaret i det fallet icke blifva så stort. Det torde i det hela icke vara så stort fel med själfva kontrollbestämmelserna, utan jag tror fastmer, att bakom denna fråga ligger något annat intresse och som synbarligen framträder. Det är nämligen så, att man vill hafva bort bolagens rätt att förskära brännvin och vin. Denna rätt är, snart sagdt, en nödvändighet för bolagen, ty när konjak och wisky importeras, innehåller varan 58 procent alkohol, hvilken höga procenthalt måste nedsättas till 46 % för att den skall kunna användas och försäljas. Nåväl, om de icke få göra denna förskäring inom bolagen, är det gifvet, att de måste hämta sina varor från reningsverken eller vinhandlarna. Att dessa skola hafva särskild förtjänst på detta är alldeles gifvet och det är en förtjänst, som tillkommer den enskilde till förfång för det allmänna. Således, en sådan förskäring skulle medföra ganska stor förlust för dem, som nu hafva inkomster från dessa bolag. Men man säger, att kontrollen i detta hänseende är otillräcklig. Jag vill därvid säga, att det kan ju vara så, att vissa bolag icke infört den strängare kontroll, som numera står att vinna, men jag är öfvertygad om att, sedan uppmärksamheten blifvit fästad på saken i Riksdagen, den nog kommer att alltmer införas. Man har nämligen vid förskäring upplagt en särskild laboratoriejournal, och vid flera bolag är den redan införd. Där annoteras den kvantitet konjak, som skall förskäras, och den kvantitet vatten, som skall tillsättas densamma, och så får man en bestämd summa på förskäringen. Således kan man efter den kontrollen mycket väl i räkenskaperna se, huruvida lika stor kvantitet sprit blifvit inköpt, som sedan försålts. Denna kontroll kan vidare upprepas af kontroll- och justeringsbyrån, och ändring i denna del af förordningen anser jag således icke behöflig. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Cavalli: Det är icke så som den siste ärade talaren sade, att här är fråga *endast* om några felande kontrollföreskrifter. Frågan gäller någonting större och viktigare än så; det är fråga om, huruvida de bolag, som äro bildade, såsom man säger, efter Göteborgssystemet, skola bibehålla de funktioner och den ställning, de nu hafva, eller om de skola utvidga densamma, så att de bli i stånd att lägga under sig reningen och hvarför icke också tillverkningen af brännvin. Det är, mina herrar, den frågan, inför hvilken vi stå. Den kontroll öfver förskäringen, såsom det heter på det tekniska språket, hvilken äger rum af vissa spirituösa drycker för att sätta ned dem till lägre sprit-halt, är synnerligen lämpligt anordnad, om man får tro den siste ärade talaren, och det är rätt glädjande, att han var öfvertygad om tillräckligheten af den kontroll på åtgången af vatten, som

han omförmälde här. Men vatten är för lätt åtkomligt och för billigt, för att jag skall vara öfvertygad om att kontrollen däröfver är effektiv. Vattnet kostar ingenting och det är lätt till hands. Det är nog så, som herr Wester sade, att ett intresse ligger bakom — herr Wester kunde gärna talat i pluralis, han kunde gärna hafva sagt: andra intressen, som ligga bakom. Det är stridiga intressen som här mötas, och jag har fått mottaga skrivelser — både undertecknade och icke undertecknade — rörande denna sak och jag kan stå till tjänst för den som sådant önskar med en liten utplockning, som kan vara upplysande. De intressen, som spela in mot hvarandra, äro å ena sidan utskänkningsbolagen och å den andra vinhandlarnes. De hafva kommit i friktion med hvarandra, och här gäller, när vi skola stifta lag, att skilja mellan dessa. Nåväl, huru skall man då göra rättvisa? Gör man rättvisa genom att lämna alla rättigheter åt bolagen? De hafva ju skött sig så utmärkt, säger man. Ja, äfven om jag ginge in härpå, om jag skulle medgifva, att berömmet vore berättigadt — jag är dock tveksam i vissa fall — så är det, mina herrar, icke bra att gifva en person, juridisk eller fysisk, alltför stor makt, och om man går så långt, att man iåter hela brännvinsindustrien komma under bolagens hand, då kommer man, ehuru under annan form, till det, som vi förut här i Sverige hade såsom kronans brännvinsregale, då kommer man till ett brännvinsmonopol för bolag, hvilka kunde grundas utan att därför tillskjutes ett öre i aktiekapital; det finnes sådana, som icke hafva något aktiekapital. Några personer sammansluta sig för att bilda ett brännvinsförsäljningsbolag, och sedan deras anbud antagits, hafva de åt sig upplåten en monopolaffär, på hvilken de icke kunna undgå att förtjäna penningar.

Nu står frågan så: Vill man utvidga dessa bolags befogenhet, så att de få utföra reningen af brännvin? Reningsverken göra svårigheter och fördyra brännvinet, säges det från bolagens sida, och därför måste bolagen anlägga reningsverk. Sedan anlägga de brännerier och så bränna de sitt brännvin själfva; den nuvarande lagstiftningen lägger nämligen icke hinder i vägen för bolagen att rena och bränna brännvin.

Det är nu sagdt ifrån, att fara är å färde, ty om Riksdagen fattar beslut i denna riktning, så kan det fortgå på den inslagna vägen att anlägga reningsverk. Nu bör kammaren bedöma, om det är klokt och lämpligt att utvidga bolagens verksamhet efter de linjer, till hvilka jag här tecknat konturerna. Men hvad jag med mitt lilla anförande velat klargöra, det är, att frågan har helt annan betydelse och bör ses ur andra synpunkter än dem, min ärade kamrat i utskottet herr Wester här utvecklade.

Nu sade den siste ärade talaren vidare, att Riksdagen kunde tacka mig därför, att här åtskilliga kontrollföreskrifter vore gifna. Jag har verkligen i Riksdagen verkat i denna riktning, och Riksdagen har i hufvudsak godkänt anordnande af de till ökad kontroll ledande bestämmelser, i hvilkas framläggande jag

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att blanda
eller förskära
brännvin eller
vin m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att blanda
eller förskära
brännvin eller
vin m. m.
(Forts.)*

haft del, men jag får bekänna, att de foster, som kommit till, icke i allo motsvarat fostrarens förhoppningar och förväntningar. Med detta har jag velat framhålla sakens vikt och betydelse. Och så till slut en förklaring till svar på herr Westers erinran mot mig, därför att jag föreslagit en skrifvelse. Anledningen är den, att jag trodde detta i denna sak vara försiktigare, ty jag skall säga, det är icke alltid lämpligt att såsom reservant i utskottet skriva texten till lagförslag. Då är det lämpligare, särskildt i de fall, då Konungen deltagar i lagstiftningen, att förslag i ämnet kommer från regeringen. Annars medgifver jag, att jag velat inskränka skrivelsernas antal, om än mitt motstånd mot deras aflåtande under de senare åren icke varit så lifligt som tillföre. Det torde då icke vara inkonsekvent, om jag nu med min röst skulle bidraga till en skrivelsets aflåtande. Jag anhåller om bifall till reservationen.

Herr Wester: Den föregående talaren anförde, att det här gällde att utvidga bolagens verksamhet, men det är så, att frågan endast afser att bifalla bestämmelser, som redan finnas. Det är icke fråga om att utvidga, utan om att godkänna hvad som finnes. Bolagen hafva icke rätt att själfva tillverka sina varor eller anlägga reningsverk m. m. Därför äger en del af hvad bevillningsutskottets ordförande i detta hänseende framhöll icke någon tillämpning. Däremot hafva de verkligen rätt att förskära brännvin, och därom rör det sig i förevarande fall. Jag kan således icke finna, att det vore till någon som helst nytta för det allmänna att beröfva bolagen denna deras rätt.

Vidare talades det om papperskontrollen och det framhölls, att det vore så godt om vatten, samt att man icke kunde veta huru mycket som tillsattes. I detta fall får jag erinra, att man kan på förhand räkna ut och få veta, hur mycket bör tillsättas en viss kvantitet brännvin för att erhålla brännvin af viss alkoholstyrka, och räcker icke papperskontrollen i detta fall, tör väl allmänhetens kontroll vara en ganska säker mätare i detta hänseende.

Herr Lindblad: Äfven jag skall bedja att få yrka bifall till utskottets förslag, då jag icke kan följa de båda reservanterna. Om Riksdagen nu skulle skriva på det sätt, som af dem föreslås, komme i denna skrifvelse icke att uttalas allt hvad man ville nå, utan, enligt hvad bevillningsutskottets ordförande sade, ligger där bakom något helt annat än hvad som verkligen uttalas i skrifvelsen. Sådant tycks mig vara ett märkvärdigt sätt att skriva, att man underförstår något annat och mycket mer än man skrifer om. Man begär ökad kontroll, men afser i själfva verket att betaga bolagen den rätt de i lång tid haft att förskära spirituösa drycker. Och hvad blir följden därpå? Den blefve, att från bolagen skulle tagas den mycket betydande vinst, som de kunnat göra därigenom, att denna blandning efter gammal praxis varit tillåten. Icke är det att undra på, att människor finnas, som

vilja dela denna vinst med bolagen — jag tänker på vinhandlare och destillatorer; men är det lämpligt att just göra dem till viljes härvidlag, då man en gång öfvergått till att inrätta bolag, just för att tillförsäkra det allmänna den vinst, större eller mindre, som faller af brännvinshandteringen, och velat förfara så, att det blefve en möjlighet till kontroll? Ty vinhandlarne kontrollera vi icke alls. Gentemot den förste talaren, som framhöll, att bolagens hela idé varit, att de skulle verka i sedligt syfte, och frågade, om det vore att befordra sedligheten, om man läte bolagen få all denna vinst, så vill jag säga, att man åtminstone jämnt så mycket befordrar sedliga syften att man åtminstone icke vill att enskilda — de må vara försörjare, vinfabrikanter eller vinhandlare — skola ensamma och för egen räkning samla upp denna mycket stora vinst. Det gäller här högst afsevärda belopp. Det har visats mig, att ett bolag utifrån inköpt, jag tror siffran var 4,000 liter konjak, men sålde ut 40,000 liter, som också kallades konjak — detta var möjligt endast med tillsättning af sprit, vatten och något vin; se där hela hemligheten med denna tillverkning.

Ifrågasatt förbud för bolag att blanda eller försöka brännvin eller vin m. m.
(Forts.)

Mot den förste talaren vill jag erinra, att det finnes såväl en brännvinstillverkningsförordning som en brännvinsförsäljningsförordning, och att det här icke vore fråga om att ändra en enda rad i den förra. Man vill åter rubba försäljningsförordningen, men det tror jag icke man bör göra på denna väg, ty jag anser det vara af betydelse att söka rädda så mycket som möjligt åt det allmänna af dessa medel och att man icke vill fresta enskilda personer till att lägga under sig allt detta. Ju mer man kan gå i den riktningen att tillförsäkra det allmänna eller bolagen vinsten, ju mer handlar man i rätt riktning; statsmakterna blifva ju senare i tillfälle att göra med dessa penningar såsom de behaga, och de allena besluta om medlens användning såsom de finna lämpligast.

Det är märkvärdigt, att liknande motioner kommit fram från tvenne håll i Andra Kammaren, dels från herr Jespersen, dels ock från rent nykterhetsvänligt håll, från herrar Berggren och Erikson i Ofra Odensvi. Men af dessa två är den ene från Värmland och den andre från Närke; man har därför undrat, hur det kommer sig, att i motiveringen anföras några förhållanden från Hesselholm, och detta gör, att man kan misstänka, att motionen icke har skrifvits af motionärerna själfva, utan att det är någon, som stuckit dem densamma i handen. Efter mitt förmenande är det tydligt och klart, att vinhandelsintresset ligger bakom detta, och jag kan icke anse, att det bör i denna förtäckta form få komma fram, än mindre att göra en framställning, som man vill skola tolkas på helt annat sätt än enligt ordalagen.

Herr Bellinder: I denna fråga har ju rådt mycket olika meningar, oafsedt skiljaktiga politiska åskådningar och skiftande nykterhetsåsikter, och det har varit fallet såväl i afseende på

Ifrågasatt förbud för bolag att blanda eller förskära brännvin eller vin m. m.

(Forts.)

dagspressens uttalanden i saken som i afseende å den uppfattning af frågan, som gjort sig gällande i bevillningsutskottet. Emellertid, sedan jag på bästa sätt sökt taga reda på de skäl, som tala för och mot motionen, kan jag icke annat än stanna vid den bestämda åsikten, att det riktigaste är att bifalla reservanternas förslag, först och främst därför, att det icke kan förnekas, att brännvinsförsäljningsbolagen äro på god väg att glömma det ändamål, som de enligt 15 § af gällande brännvinsförsäljningsförordning hafva fått sig föresatt, nämligen att endast i sedlighetens intresse ordna och handhafva detaljförsäljning af brännvin. Dessa bolag hafva utvidgat sin verksamhet högst väsentligt, och sedan de gjort det med stor framgång, äro de nu på god väg att skaffa sig uteslutande monopol på allt hvad försäljning af brännvin och annan spirituosa heter. Men den erfarenheten hafva vi väl ändå gjort, att med ett mer utveckladt näringslif allt slags monopol till förmån för enskilda och korporationer är af ondo icke blott för allmänheten, för hvars intressen här förut under debatten pläderats, utan äfven för alla enskilda näringsidkare, hvilkas verksamhet faller inom det område, som monopolet omfattar. Det är riktigt, att om bolagen skola fortgå allt mer och mer på detta verksamhetsfält, de nu för sig utstakat, komma vinhandlarne att få sitta emellan. Huruvida det är rätt att undertrycka en hel klass legitima yrkesmäns verksamhet, därpå vill jag nu icke närmare inlåta mig. Hårt är det i alla fall för dem, och jag tror icke allmänheten i längden skulle vinna därpå. Ty hvad blir följden? Med förbigående af inhemska vinhandlare komma dessa utskänkningsbolag att vid sina inköp uteslutande hålla sig till utlänningar, och därvid hafva de ofta icke ens förmånen att biträdas af sakkunnigt folk, så att varan blir tillräckligt pröfvad efter kvaliteten, och icke heller äro de i stånd att bedöma prisen så, som verkliga yrkesidkare och fackmän kunna göra, hvarigenom landet genom för höga inköpspris komme att ådragas en national-ekonomisk förlust på miljoner för varor, hvilka af fackmän kunde köpas billigare, men som bolagen köpa till för höga pris af de utländska försäljarne. Nu är det så, att dessa höga pris kunna ernås af de senare genom det provisionssystem, som emellanåt tyvärr härvidlag gör sig gällande. Jag har själf sett bevis på, att sådana provisioner lämnats åt utländska försäljare, och har i en tidning för den 16 februari detta år läst följande: »Vi hafva sett offerter, som sträckt sig ända upp till 20 procents provision under samtidigt utlofvande af fullständig diskretion och hänvisning till, att den utländska firman i fråga redan är leverantör till andra bolag.»

Nu kan man visserligen säga, att provisioner kunna lämnas äfven af försäljare inom landet, men jag tror dock, att det är lättare att i detta fall utöfva kontroll, än om de lämnas af utlänningar. För öfrigt blefve det, ifall bolagen icke ägde rättighet att förskära och blanda sina varor utan måste försälja dem i samma skick som de blifvit inköpta, nog så, att bolagen vid sina

inköp komme att införa infordrandet af offentliga anbud, såsom det sker för andra ändamål, och då skulle detta provisionssystem därigenom blifvit stäckt.

En annan orsak, hvarför jag ansluter mig till reservanterna, är verkligen förhållandet med kontrollen. Här har det visserligen talats om, att det redan finnes en effektiv kontroll. Jag tviflar icke på, att ganska bestämda och detaljerade kontrollföreskrifter redan finnas, samt att också till kontrollanter och revisorer utses af vederbörande myndigheter så opartiska personer som möjligt, men det är ju icke tänkbart trots alla föreskrifter med de tillverkningsmetoder, som nu praktiseras i bolagen, att kontrollera dem på effektivt sätt. I detta fall kan jag icke vara tillfredsställd med hvad en föregående ärad talare sade, att det numera skulle från kontroll- och justeringsbyrån gifvas sådana föreskrifter, att kontrollen blefve effektiv. Det har nämligen visat sig, att, fastän kontrollen varit både detaljerad och omfattande, den dock icke varit fullt effektiv.

Jag instämmer i öfrigt i det yttrande, som bevillningsutskottets ärade ordförande hade i frågan, och ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Hedenlund: Herr talman! Äfven med risk att upprepa några af de skäl, som här förut uttalats till förmån för utskottets hemställan, vill jag dock icke underlåta att gifva uttryck åt den uppfattning, som utskottet sökt göra gällande, och jag gör detta så mycket hellre som det synes mig, att många af de anfall, som riktats mot bolagen och bolagsstyrelserna, äro öfverdrifna och i hvarje fall baserade på uttalanden och häntydingar, hvilka icke äro bevisade och som åtminstone i de flesta fall kunna bestridas. Man har gjort svåra anmärkningar mot kontrollen, att den skulle vara otillräcklig och att förhållandena under det nuvarande systemet vore rent af olidliga. Det har uttalats, att i skumrasket bedrifvits ett högst förkastligt provisionssystem, och motionären vill göra troligt, att de svenska bolagen förse sig hos tertiafirmor, danska, tyska eller andra utländska, för att betinga sig så stor provision som möjligt. Man har vidare velat påstå, åtminstone har motionären gjort det, att det rent af skulle vara ekonomiskt fördelaktigt för bolagen att adressera sig till svenska vinhandlare i stället för till utländska exportörer, och nu senast har man kommit in på en sak, som jag, i likhet med många andra, ansett ligga utom denna fråga, nämligen brännvinsbränningen.

Hvad nu kontrollen angår, har en föregående talare påpekat, att denna torde vara långt ifrån otillräcklig, han har påvisat hvilken revision bolagen äro underkastade och han har visat, att kontroll- och justeringsstyrelsen äger tillsätta extra kontrollanter, om så behöfs, men han har icke omnämnt, att kontroll- och justeringsstyrelsen är belåten med det kontrollsystem som finnes. Själf har jag öfvertygats om kontrollens tillräcklighet, sedan jag sett de böcker, som från en plats ej långt härifrån förevisats utskottet.

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att blanda
eller förskära
brännvin eller
vin m. m.*

(Forts.)

Ifrågasatt förbud för bolag att blanda eller förskära brännvin eller vin m. m.
(Forts.)

I laboratoriejournalen och förskäringsjournalen bokföres hvarje post konjak, som skall förskäras, och det är en mycket lätt sak att genom tabellariska siffror förvissa sig om, huru mycket vatten åtgår för att nedsätta konjaken till önskad alkoholhalt samt där-efter uppvisa, huru mycket bolaget har att redovisa efter förskäringen. Herr Jespersen gör själf härom en antydning i sin motivering, där han påpekar, att om ett bolag inköper 1,000 liter konjak af 58 procentig styrka och sedan inköpet skett densamma skall nedsättas till 46 % alkoholhalt, användes till en dylik nedsättning 261 liter vatten. Hvad herr Jespersen kan sluta sig till från en tabell, torde väl bolagens revisorer, som icke blott kvantitativt utan äfven kvalitativt äro synnerligen väl representerade, kunna göra.

Här har förut och äfven af den siste ärade talaren berörts provisionssystemet. Inom utskottets andra afdelning, där denna motion bereddes, talades om några bevis, som man hade om att bolagsdirektörerna skulle begagna sig af otillbörliga provisioner, men då från vår sida begärdes, att dessa bevis skulle företes, svarades, att man af diskretionsskäl icke finge lägga fram dem. Då vi emellertid insisterade härpå, kom det fram, att bevisen skulle delvis bestå uti att en svensk bolagsdirektör vändt sig till en utländsk firma för att förvissa sig om, huru stor provision han skulle kunna erhålla och fått det svar, att han skulle kunna få så och så mycket. Detta bevisar dock ingenting annat, än att en främmande firma varit villig betala provision, men ingalunda att den svenske bolagsdirektören emottagit någon sådan.

Hvad nu angår den tredje frågan, som jag tillåtit mig beröra, eller inköpen från underklassiga firmor, har visserligen motionären påstått, att sådana ägt rum, men han har ej framlagt ett enda bevis därpå, så vidt jag kunnat se. Om så vore förhållandet, vore den saken väl dock ganska lätt att leda i bevis. Jag har ingen personlig erfarenhet i dessa saker, då jag ej tillhör något brännvinsbolag, men jag tror mig dock med säkerhet veta, att de väl skötta bolagen, då det gäller sådana varor som konjak, vända sig till de förnämsta exportfirmorna i Cognac och att från dessa importeras betydande kvantiteter.

Nu nämndes särskildt af bevillningsutskottets ärade herr ordförande, att detta är en intressefråga och en maktfråga och att meningen är att inrymma all makten åt bolagen, och den siste ärade talaren ordade äfven om bolagsmonopol. Men, mina herrar, är icke detta i alla fall att ställa denna fråga i någon mån på hufvudet, ty här gäller ju, såvidt jag rätt fattat herr Jespersens motion, ingalunda att utvidga bolagens rätt, utan tvärtom att kring-skära denna, och vore det ej för den fria konkurrensens skull, skulle jag icke alls göra mig till tolk för utskottets uppfattning. Enligt min mening vill ej utskottet på något sätt sämreställa vinhandlarna, men den rätt, vinhandlarna hafva att förskära den, bör äfven fortfarande inrymmas åt bolagen, ända till dess att bolagen visat sig så ansvarslöst sköta denna sak, att de ej längre

förtjäna att behålla denna rättighet. Nej, mina herrar, pudelns kärna är nog i detta som i så många andra fall den ekonomiska sidan af saken, och visserligen söker motionären göra gällande, att det skulle vara mera praktiskt och mera ekonomiskt för bolagen att direkt hänvända sig till vinhandlarna med sina inköp, men att så icke är förhållandet har jag senast i dag öfvertygat mig om af den skrift, på hvilken bevillningsutskottets herr ordförande alluderade, nämligen den, som framkommit från Göteborgssystemets förtroendenämnd och i hvilken påvisas, att det skulle vara till stor förlust för bolagen, om den ifrågavarande rätten betoges dem. Jag tillät mig i utskottet anföra ett bevis, som herr Jespersen användt för att visa att det skulle vara mera ekonomiskt för bolagen att köpa af vinhandlarna än att vända sig direkt till utlandet och sedan förskära, och jag skall be att äfven få nu framlägga detsamma för kammaren. Herr Jespersen säger i sin motivering:

»Redan nu anförda förhållanden göra det i hög grad tvifvelaktigt, om förskärningen verkligen innebär någon ekonomisk fördel för bolagen. Då bolag fått betala 93 öre per liter för egentligt brännvin af 46 % alkoholhalt och samtidigt inom landet från enskilda spirituosafirmor kunnat inköpas försäljningsfärdig konjak med enahanda styrka till så lågt pris som kronor 1: 00 å 1: 10 per liter fritt levererad, torde det vara fullt tydligt, att så icke kan vara förhållandet.» Jag föreställer mig, att ett bolag är i tillfälle att köpa det egentliga brännvinet, som för denna vara bör användas, lika billigt som vinhandlarna, och jag har mig bekant, att om man skall köpa en något så när duglig konjak, d. v. s. sådan att den kan användas för förskäring, så är det lägsta priset 250 å 300 francs per hektoliter. Den importerade varan står sålunda i minst 2 kronor per liter, hvartill skall läggas tullen 1 krona, och då konjaken således här kostar 3 kronor litern, torde det väl vara till fullaste evidens bevisadt, att detta handelspris af kronor 1: — för den förskurna varan är omöjligt, såvidt det skall bli tal om någon avance och för så vidt man till brännvinet vill tillsätta så liten kvantitet som 2 1/2 % konjak. Motionärens argumentering faller sålunda sönder, och jag delar Göteborgssystemets förtroendenämnds uppfattning, att det skulle vara ekonomiskt ogynnsamt för bolagen, om förskäringsrätten beröfvades dem, och då det allmänna skulle förlora på om bolagens inkomster och köpmöjligheter skulle minskas, tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr Hildebrand: Under den första debatten af dagens plenum yttrade bevillningsutskottets ordförande att han hade stor aktning för affärer, men att fall funnes, då principer och principrohet finge gå före. Jag kände mig då något undrande, om det fullt stämde in den gången — här förefaller det mig att denna sats är fullt tillämplig.

Om man ser på grundprincipen för brännvinsförsäljningens

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att blanda
eller förskära
brännvin eller
vin m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att blanda
eller förskära
brännvin eller
vin m. m.*

(Forts.)

ordnande genom bolag, finner man, att först och främst 15 § uttryckligen säger, att bolaget skall hafva till ändamål *endast* att i sedlighetens intresse ordna och handhafva detaljhandeln med brännvin, och momentet slutar med att bolaget äger icke skaffa kommunen någon ekonomisk fördel utöfver den vinst, som enligt denna förordning kan tillkomma densamma. Bolagens uppgift är sålunda att i *sedlighetens* intresse ordna och handhafva detaljhandeln, men ingalunda att söka skaffa det allmänna så stora inkomster, som lämpligen ske kan. Detta är en synpunkt, som är fullständigt utesluten i första stycket af 15 §. Ur hvilken synpunkt är det då, som denna rätt att förskära brännvin och vin kan försvaras? Jo, ur den rena affärssynpunkten. Man säger och säger antagligen med rätta, att bolagets nettovinst skulle ökas genom att bolagen hafva denna rätt, och att om icke bolagen äga den, kommer denna vinst andra personer, närmast vinhandlarna, till godo. Det förefaller mig emellertid, att detta är en alldeles underordnad synpunkt i detta sammanhang. Min afsikt är icke här att företräda vare sig bolagens eller vinhandlarnas speciella intressen, jag vill alldeles bortse därifrån. Jag tror också, att här talats tillräckligt om kontrollfrågan; för mig är hufvudsaken, att den stora princip, som ligger till grund för Göteborgssystemet, om möjligt upprätthålles, och det förefaller mig också, att genom att först låta bolagen hafva rätt att förskära brännvin och vin och sedan låta dem upprätta reningsverk och kanske brännerier för man det helas utveckling in på en väg, som för bolagen själfva är fördärfbringande. Man märker redan nu en stark misstämning mot dessa bolag och ett underkännande af deras förmåga att i sedlighetens intresse sköta detaljhandeln, men måste man icke hafva klart för sig, att denna opposition mot hela bolagssaken kommer att kraftigt växa, för den händelse bolagen komma allt längre in på den väg, som för till industriell verksamhet, då det kan sägas, att staten och kommunerna, genom att tillåta detta och genom att låta draga vinst direkt af industriell verksamhet, stödja och bygga sin ekonomi på tillverkning af brännvin? Måste icke detta, såsom situationen nu är, verka upprörande inom stora kretsar af befolkningen, och kan man icke riskera, att en ofantligt stark opinion växer sig fram mot hela detta system, som skapats inom landet och hittills varit till så stort gagn?

Det är af detta skäl, detta principskäl, som det förefaller mig, att det vore önskligt, om utskottets hemställan icke vunne kammarens bifall.

Nu anser jag visserligen, att herr Lindblad har rätt i sin anmärkning, att det här framlagda skrifvelseförslaget icke täcker hvad som påpekats under debatten från det håll, som reservationen egentligen skulle representera. Jag vågar därför, sedan jag förvissat mig om att kammarens båda reservanter icke hafva någonting däremot, föreslå att få tillägga några ord i följande sammanhang. Det står nu: »måtte låta verkställa utredning, huruvida med hänsyn till brännvinsförsäljningsbolagens verksamhet

strängare kontrollföreskrifter än de, som gifves i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin, kunna vara erforderliga särskildt i afseende å försäkring af spirituosa och vin». Här föreslår jag nu följande tillägg: »eller också i fråga om sådan försäkring rent förbud vara lämpligt», etc.

Jag tillåter mig att yrka bifall till reservationen med den af mig föreslagna ändringen.

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att blanda
eller försäkra
brännvin eller
vin m. m.
(Forts.)*

Herr Lindblad: Det förefaller mig mycket märkvärdigt och såsom bevis på bristande konsekvens af den siste ärade talaren, att han, som är motionär och vill draga försäljning af öl och vin under Göteborgssystemet, på samma gång vill draga undan Göteborgssystemet den mycket stora vinst, som bolagen hittills skördat af den mer eller mindre äkta konjak, som efter tillsättande af vatten och sprit tillhandahålles allmänheten under namn af fransk konjak. Jag kan icke följa denne talare och kan icke förstå, hvarför han gör sig till målsman för att en så stor vinst borde dragas från det allmänna och i stället komma enskilda vinhandlare till godo. Det är ju tvärtom en dygd hos Göteborgssystemet att det försökt minska de enskildes intressen i hithörande bransch, för att tillförsäkra dem åt det allmänna. Och då kommer denne talare genom en långsökt deduktion därhän, att man möjligen skulle kunna komma in på en ren tillverkning af brännvin. Men jag upprepar ännu en gång, att det finnes en särskild förordning, som heter brännvinstillverkningsförordningen; om den är ju icke alls här fråga. Bolagens hela verksamhet är ju stort icke annat än en blandningsaffär. Man köper sprit och tillsätter vatten i vissa mängder för att tillhandahålla brännvin af den procenthalt, som lagen medgifver. Försäringen är ej annat än en blandning af vatten och sprit med tillsättning kanske af en från utlandet importerad mindre kvantitet konjak. Hvarför vilja nu vinhandlarna så gärna hafva denna rättighet? Jo, därför att de af brännvinsbolagen arrendera rätten att sälja finare spirituosa, men äro förbjudna att sälja egentligt brännvin. Däremot få de sälja hur mycket som helst af den s. k. franska konjaken, som egentligen icke är något annat än en blandningsprodukt af hufvudsakligen svenska ingredienser, och den affären vilja de drifva i så hög grad som möjligt. Men är väl detta lämpligt? Jag kan ej finna annat, än att, så länge bolagen endast sysselsätta sig med blandning af fullfärdig sprit med olika ingredienser samt därjämte vilja rena brännvinet som kommer från bränneriet för att få fram en bättre produkt, bolagen röra sig på en fullt legitim grund, och jag anser det icke vara lämpligt att beröfva dem denna rättighet, som de haft mycket länge — jag erinrar om den gamla kolreningen, som praktiserades af bolagen. Sådant vore en återgång till något ännu äldre, som man sökt att komma ifrån just genom Göteborgssystemets införande. Det är därför jag tror, att Första Kammaren, om den fattar

Ifrågasatt förbud för bolag att blanda eller förskära brännvin eller vin m. m.

ett sådant beslut, skulle komma att slå in på en motsatt riktning emot den, i hvilken Göteborgssystemet är afsedt att verka.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Wester: Endast några ord med anledning af herr Hildebrands uttalande. Han önskade införa ett absolut förbud för bolagen att förskära brännvin och vin, hvarigenom bolagen skulle ställas helt och hållet beroende af vinhandlarna och reningsverken o. s. v., hvilket jag tror vore både ur ekonomisk och andra synpunkter mycket olämpligt. I Stockholm och Göteborg står det bolagen fritt att köpa varor från vinhandlarna, men samma förhållande föreligger ej i landsorten, och därför skulle ett absolut förbud här verka mycket skadligt.

Vidare sade herr Hildebrand, att det rest sig en så kraftig opinion mot dessa brännvinsbolag. Ja, jag har icke hört så mycket af den opinionen, men är det så, att en dylik existerar, torde detta mindre bero på bestämmelserna om kontrollen o. s. v., utan då härleder den sig nog mera ifrån den vara, hvarmed bolagen hafva att handskas.

Grefve Douglas: Efter de argument, hvilka blifvit anförda för reservationen, och sedan diskussionen pågått så länge, kan jag fatta mig kort. Jag vill då blott som min öfvertygelse uttala, att en strängare kontroll i detta afseende är absolut nödvändig. Utomlands finnes det trakter, hvilka äro så lyckligt lottade, att man där kan hafva vingårdar. Vi hafva i stället våra vinfabriker. Det är icke i längden till fördel vare sig för nykterheten eller för handeln, att dessa vinfabriker, där, såsom det så mildt heter, förskäring af varor äger rum, få en alltför stor utsträckning. Skall vinhandeln i Sverige kunna komma på riktiga och fullt normala fötter, är det nödvändigt, att den befrias från den rörelse, hvilken under namn af förskäring bedrifves af aktiebolagen, hvarom vi nu hafva talat. Endast då kan man hoppas att slutligen uppnå, att hvarje vara kallas med sitt rätta namn. Den konjak, den billiga scherry och det billiga portvin, som här hos oss utminuteras, ja, mine herrar, det är väl ingen här, som icke är på det klara med, att det är brännvin, tillsatt med vatten, med sprit och med saft eller färg. Är detta ett tillstånd, som det i längden är önskvärdt att bibehålla, kanske än vidare utveckla? Den enda möjligheten är, att man, sedan nu ett tillägg är föreslaget af herr Hildebrand, skrifver till regeringen och ber den taga under öfvervägande, huruvida icke här sträng, mycket sträng kontroll kan råda bot mot det onda. Af denna anledning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bellinder: Jag har endast begärt ordet för att i anledning af ett yttrande af en föregående talare vederlägga honom, då han påstod, att de, som biträdt reservanternas åsikt, skulle gjort detta för att motarbete Göteborgssystemet. Det har

åtminstone ej varit min mening. Jag har ej någon motvilja mot detta system, utan erkänner tacksamt, att det uträttat mycket godt, men jag är angelägen, att detta i och för sig goda system icke får urarta, såsom redan skett på en del ställen och som det är på väg att ske på andra.

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att blanda
eller förskära
brännvin eller
vin m. m.*

För öfrigt anhåller jag att få tillägga, att, då jag yrkar bifall till reservanternas förslag, jag gör detta med instämmande i den motivering, som föreslagits af herr Hildebrand.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt förekommit följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Cavalli med flere vid punkten afgifna reservation; och 3:o) af herr *Hildebrand*, att sistnämnda förslag skulle bifallas med den ändring, att näst efter orden »spirituosa och vin» insköttes: »eller också i fråga om sådan förskäring rent förbud vara lämpligt».

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr talmannen upp- tog hvart och ett af de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående hufvudvoteringen, och förklarade herr talman- nen sig anse de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervä- gande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till det under 2:o) upptagna yrkandet.

Grefve *Douglas* begärde votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och an- slogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående punkten 3 i bevillningsutskottets betänkande n:o 10 antager bifall till det förslag, som innefattas i den af herr Cavalli med flera vid punkten afgifna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering an- tagits bifall till herr Hildebrands yrkande i ämnet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

*Ifrågasatt
förbud för bo-
lag att blanda
eller förskära
brännvin eller
vin m. m.
(Forts.)*

Ja — 61;

Nej — 48.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för hufvudvoteringen en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i punkten 3 af sitt betänkande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den af herr Cavalli m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 45.

Sista punkten.

Lades till handlingarna.

*Om revision af
gällande be-
stämmelser
ang. försälj-
ning af vin
m. m.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 6 och 9 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 11, i anledning af väckt motion om revision af gällande bestämmelser angående försäljning af vin och starkare maltdrycker i stad.

I en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 33, hade herr *Hildebrand* föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida och i hvilken utsträckning nu gällande bestämmelser angående försäljning af vin och starkare maltdrycker i stad lämpligen kunde förändras därhän, att i sedlighetens intresse bildadt bolag ägde öfvertaga sagda försäljning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad som i brännvinsförsäljningsförordningen vore stadgad om brännvinsförsäljningens öfverlämnande åt sådant bolag, dock att uppkommen nettobehållning skulle öfverlämnas till statskontoret att enligt statsmakternas bestämmande användas till nykterhet, sedlighet och god folkkänsla gagnande ändamål.

Utskottet hade i förevarande betänkande på angifna skäl hemställt, att förevarande motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i

fråga om revision af gällande bestämmelser angående försäljning af vin och starkare maltdrycker i stad icke måtte af Riksdagen bifallas.

Om revision af gällande bestämmelser ang. försäljning af vin m. m.
(Forts.)

Herr Hildebrand: Då en enskild motionär uppträder mot ett enhälligt utskott, blir det eller anses det i allt fall vara ett begrafningstal. Men i den mening tror jag icke, att mitt anförande nu behöfver vara det, att frågan får anses löst med ett fall denna gång, utan den återkommer helt visst, då det är min säkra förvissning, att denna utredningsangelägenhet hör till dem, som måste komma fram och som tvinga sig fram.

Jag ber till en början att få frambära ett värdsamt tack till utskottet för den älskvärda motivering utskottet presterat, när det skulle öfverrätta silkesnöret. Utskottet är till den grad älskvärdt, att slutet af betänkandet förefaller mig vara en logisk kullerbytta. Ty innebörden af hvad utskottet anfört är ju: motionen är behjertansvärd, det finnes fog för motionärens yrkande, men stora svårigheter skulle möta, och därför bör ej skrifvelse om utredning aflåtas. Det synes mig, som slutet med den motiveringen bort vara ett annat: eftersom utskottet erkänner, att det finnes fog för yrkandet i motionen, och just på den grund, att stora svårigheter möta, bör en utredning så mycket mera erfordras.

Ser man på det nuvarande systemet i städerna, och det är ju endast fråga om städerna här, förefaller det mig vara klart, att detta system verkar endast halft. För brännvinshandeln har man stränga bestämmelser. För den skola bolag bildas, numera obligatoriskt, och bolagen skola i sedlighetens intresse ordna försäljningen utan att drifva upp vinsten. Här har på värdshus och bolagskrogar på vissa håll funnits en sed, att föreståndaren för lokalen haft en viss provision på ölförsäljningen. Men däremot har man reagerat, och där detta system fortfarande praktiseras, torde beslut öfverallt vara fattade, att det skall försvinna. Således har man en försäljning af brännvin och af öl i de lokaler, där brännvin utskänkes, af den art, att det skall göra försäljarne detsamma, om det åtgår litet eller mycket. Men hur verkar nu detta? När man vill inskränka brännvinskonsumtionen, må föreståndaren ej hafva fördel af att det åtgår mycket. Men i närmaste kvarter kunna finnas ölkaféer, dit folket kan gå efter krogbesöken och där det ligger i försäljarnes intresse att öka konsumtionen så mycket som möjligt. Ett sådant system kan icke verka genomtänkt och enhetligt. Nu försöker man begränsa konsumtionen på ett håll och släpper den lös på ett annat. Det torde väl ändå ingen kunna förneka, att det gäller både om brännvin och öl, att de, måttligt använda, icke göra någon skada, men, använda till öfvermått, göra en oerhörd skada.

Man har således en god princip för brännvinsförsäljningen, men icke en sådan i fråga om ölhandeln. Och man har icke rätt att säga, att de metoder, som användas för att drifva upp endast

Om revision
af gällande
bestämmelser
ang. försälj-
ning af vin
m. m.

(Forts.)

ölkonsumtionen, äro fullt lämpliga. Här i Stockholm tänker jag, att ingen har glömt hvad som skedde, när Folkets hus skulle uppföras, huru då ölbryggerierna täflade om att stödja detta byggnadsföretag, icke af intresse för saken, icke af intresse för den arbetarerörelse det var fråga om, utan endast i förhoppning, att det bryggeri, som stödde företaget, skulle kunna drifva upp konsumtionen af sin tillverkning så högt som möjligt. Kan man säga, att en sådan metod att öka konsumtionen är förenlig med nykterhetens kraf? Nu vill jag härmed naturligtvis icke säga, att dylika metoder användas öfverallt. Jag har hört, att de skola hafva användts äfven på ett par andra håll, men det må vara nog, att de användts någonstädes och fortfarande kunna användas, för att en ändring här skall vara af behofvet påkallad.

Ja, men, invänder utskottet — och efter min tanke med full rätt —, det skulle möta mycket stora svårigheter med hänsyn därtill, att öl är en annan vara än brännvin. Nu har jag i min motion ej ansett mig kunna gå längre än att hemställa om en skrifvelse, i hvilken skulle yrkas utredning, *huruvida* och på hvad sätt ölet skulle kunna införas under bolag, liknande göteborgssystemets, så att med bifall till detta förslag skulle man endast få en skrifvelse med begäran om utredning angående *möjligheten* att ordna ölförsäljningen på ett sätt, som liknar brännvinsförsäljningens. Något direkt uttalande från Riksdagens sida om att försäljningen bör ordnas på detta sätt, ligger icke i min motions slutkläm, och det är just därför, som jag ansett mig icke böra taga hänsyn till svårigheterna, som skulle möta, svårigheter, som jag tror med god vilja skulle kunna öfvervinnas.

Nu möter emellertid motstånd mot den tanke, jag gifvit uttryck åt, från olika håll. Sälunda har en nykterhetsvänlig tidning i dag på morgonen uttalat önskvärdheten af att förslaget måtte falla, därför att dess antagande skulle kunna skada en rörelse för allmänt förbud för hela landet. Således har man för närvarande en opposition från de radikala förbudsifrarne. Den tidigare organiserade nykterhetsrörelsen har varit mycket moderat än en stor del af den nuvarande organiserade, och anledningen till att utvecklingen gått i allt radikalare riktning, så att man nu har kraf på fullständigt förbud mot tillverkning inom landet, införsel och försäljning af spirituosa, synes mig vara, att man på moderat nykterhetsvänligt håll ej tillvaratagit det system, som är det inhemska här i landet, utan värdslösat detsamma, så att anmärkningar däremot hopats, och suttit stilla, ej gjort någon insats i nykterhetsrörelsen, utan öfverlämnat det hela åt de radikalaste fraktionerna. Följden har naturligtvis blifvit, att dessa drifvit på. Så har man icke haft något positivt program att sätta mot deras positiva, och följderna har på moderat nykterhetsvänligt håll blifvit, att man inom de högre, mera bildade klasserna vikit undan, där påkänningarna varit för starka, utan att tänka sig in i, om detta varit förståndigt eller icke.

Nu synes det mig vara en stor fara med denna förbudsörelse,

en fara, som gäller icke blott landet i dess helhet ur ekonomisk synpunkt, utan äfven folket ur uppfostringssynpunkt och själfva nykterhetsrörelsen. De ekonomiska synpunkterna torde vara så klara, att jag ej här behöfver närmare ingå på desamma. Det har också visat sig i Amerika, att förbuds-rörelsen där, när den kommit ända därhän, att det blifvit lokalt förbud inom stora områden, ledt till upprörande missförhållanden. Det har blifvit en demoralisering, i det många ansett det absoluta förbudet vara ett ingrepp i individens rättigheter, hvaremot de ansett sig kunna reagera. Det har blifvit hemlig försäljning, hemlig tillverkning under otäcka former, en försäljning bland annat af patentmedicin i en omfattning och af en art, som vi här knappt hafva motstycke till. Men det är ej lönt, att vi göra oss för säkra, ty här i landet konsumeras denaturerad sprit, salubrin och eau de cologne. Och jag såg häromdagen en analys på en patentmedicin, som såldes här och hvars alkoholhalt var så hög som, jag tror, 17 procent. Skulle förbud införas i hela landet, skulle följden kunna blifva ett djupgående demoraliseringsarbete inom folket, som vore synnerligen beklagligt. Och den tvångsuppfostran till nykterhet, som förbudsifranne velat åstadkomma, skulle kunna mer än uppvägas af fördärbringande verkningar på annat håll.

Nu är det visserligen sant, att tanken på att få ett förbud för hela landet för tillfället ligger nere så att säga, och att arbetet är inriktadt på det lokala vetots användande. Landsbygden är redan, för att använda ett amerikanskt uttryck, så godt som torrlagd. Det gäller nu städerna. Än så länge är det lokala vetot användt endast i en stad, men det synes mig ej vara något tvifvel om, att, när den nya kommunala röstskalan kommer till användning, denna nya vetorätt, som ju redan finnes i vår lagstiftning, skall komma till användning i flertalet småstäder och tränga fram äfven i de medelstora städerna. Huru skall man då ställa sig i de öfriga städerna? Bör man ej där ur nykterhets-synpunkt söka ordna försäljningen på rationellt sätt? Bör ej detta vara målet ej allenast för de moderata nykterhetsvännerna, i hvilkas program det skulle ingå som en integrerande del, utan äfven för förbudsifranne, som väl ändå böra kunna räkna ut, att det lokala vetots användning i de stora och största städerna kommer att låta vänta på sig, om den ens någonsin blir verklighet? Bör det ej ligga i deras intresse, bör man ej kunna tänka sig, att de skulle ifrå för att i de stadskommuner, där det lokala vetot ej kunde föras fram af dem, brännvins- och ölförsäljningen blefve ordnad på ett verkligt enhetligt och godt sätt?

Man kan nästan misstänka, att den opposition, som på vissa håll gör sig gällande mot denna tanke rörande ölet, på förbudshåll härflyter ur att man där önskar, att det skall vara så illa ställt som möjligt i de större stadskommunerna, emedan förbudsifranne då erhöle det bästa möjliga agitationsmaterial. Frågan synes mig därför vara större, än den kanske genast ser ut att vara. Det synes mig, att detta kraf måste vara en integrerande del i ett

Om revision af gällande bestämmelser ang. försäljning af vin m. m.

(Forts.)

*Om revision
af gällande
bestämmelser
ang. försälj-
ning af vin
m. m.
(Forts.)*

moderat nykterhetsprogram. Det förefaller mig vara olämpligt, att vi oupphörligt vända oss till utlandet för att importera olika nya system, när vi inom landet skapat ett till grundprincipen så godt som göteborgssystemet. Vore det ej bättre, borde det ej vara önskemålet att utveckla detta system vidare, att reformera det i alla punkter, där reformer behöfvas, och om möjligt få det utsträckt till öl- och vinförsäljningen? Härpå kan enligt min mening endast gifvas ett enda svar. Och det förefaller mig, att det motstånd från icke förbudsiffrarehåll, som förmärkes, kommer sig af att motståndarne på detta håll icke fullt sätta sig in i situationen, såsom den helt säkert utvecklar sig med en tilltagande användning af det lokala vetot ända upp i de medelstora städerna och dåliga förhållanden i de stora städerna.

Jag har alltid haft en känsla af att vi här i landet behöfde ett moderat nykterhetssträfvande, ett sträfvande, som inriktade sig på att arbeta för en god upplysning i hithörande frågor och tillika på att få igenom goda reformer rörande rusdrycks- eller spirituosaförsäljningen. Uti vårt grannland Norge hafva de organiserade nykterhetsvännerna nyligen kommit därhän, att de tramställa kraf på en allt omfattande utredning af det invecklade nykterhetsspörsmålet. Jag tänker, att man en gång kommer därhän äfven här i landet, att man tager upp och vänder på dessa frågor på ett alldeles nytt sätt. Jag hade tänkt mig, att det vore för tidigt att nu komma med ett kraf på allsidig utredning, att det vore bättre och riktigare att söka om möjligt få vissa bestämda utredningar att börja med för att sedan se, om man skall fortsätta på utredningens väg. Vill man ej gå den vägen, antager jag, att man en gång kommer till en tidpunkt, då frågan om en allsidig utredning ligger före och kan tvinga sig fram, och i det fallet antager jag, att utredningsarbetet kommer att omfatta äfven ölhandels rationella ordnande. Det bästa vore, synes mig, att man kunde uttaga vissa utredningar och verkställa dem i förväg, och det är därför, herr talman, som jag tillåter mig att yrka bifall till min motion.

Herr Cavalli: Det anförande, som den förste ärade talaren höll, var af mycket stort intresse, men det föreföll mig, att det i många fall gick vida utom den ram, inom hvilken han förlagt sin motion. Utskottet har, för att säga rent ut, icke trott frågan ännu vara mogen, och utskottet har för denna sin uppfattning anført skäl, som motionären själf här nyss betecknade såsom tämligen oemotsägliga. Då motionären gifvit utskottet detta erkännande, är det klart, att han för sin del finner, att man kan vara tveksam, huruvida man nu bör skrida fram till handling. För min del hyser jag verkligen tvifvel om lämpligheten att ordna ölhandeln i städerna på ett enhetligt sätt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det s. k. göteborgssystemet i dess nu gällande form, och jag har vid andra tillfällen angifvit eller åtminstone antydt skälen för en sådan uppfattning.

Under återopande af hvad som anförts skall jag nu för min del här endast be att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Om revision af gällande bestämmelser ang. försäljning af vin m. m.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Då motionären erinrat om, att jag för 13 år sedan hyllade samma uppfattning, som han nu häfdat i sin motion, anser jag mig böra säga några ord, endast för att konstatera, att jag fortfarande har samma uppfattning, som då framkallade mitt af motionären omnämnda förslag af år 1896. Jag tror alltjämt, att detta är den väg, som vår nykterhetslagstiftning bör fortgå på. Och jag är öfvertygad, att äfven om det mest lifaktiga nykterhetspartiet i vårt land på sitt program nu satt blott förbudslagstiftning, skall erfarenheten visa, att en sådan förbudssträfvän innebär ingenting så säkert som en tid af »visnepolitik» i nykterhetsafseende, och att det därför själf skall komma att känna sig tveksamt om lämpligheten af sin stridstaktik. Om man vill vinna ett mål, som har många hinder mellan sig och den anfallande styrkan, handlar man nog säkrare, om man försöker intaga den ena positionen efter den andra på vägen till målet, än om man låter alla hindren ligga oangripna och försöker att med hvad jag skulle vilja kalla stimulerande kastpjäser nå fram till ett mål, som dock i alla fall är oupphinneligt under de förhållanden, i hvilka vi nu lefva. Jag kan ansluta mig till det mesta af hvad motionären anført och ber att få instämma i det yrkande, hvarmed han slöt.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande betänkande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta banko- och lagutskottets den 6 och 9 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 1, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående sparkasse- och därmed likartad räkning hos bankaktiebolag och solidariska bankbolag, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 6 och 9 i denna månad bordlagda memorial n:o 19, angående remitterande till annat utskott af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Om begränsning af rösträtten å vägstämma.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 6 och 9 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 20, i anledning af väckta motioner om begränsning af rösträtten å vägstämma.

Med föranledande af i ämnet väckta motioner, inom Första Kammaren af herrar *P. O. Liedberg* och *Eric Hallin*, n:o 35, samt inom Andra Kammaren af herr *Herman Andersson* i Grimbo, n:o 67, hade lagutskottet, som till behandling i ett sammanhang förefaßt ifrågavarande motioner, i föreliggande utlåtande hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida icke en begränsning borde ske af väghållningsskyldigs rösträtt å vägstämma, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lag, hvartill utredningen kan gifva anledning.

Herr *Liedberg*: Då utskottet välvilligt beaktat innebörden af förevarande motion och slutat med ett förslag till en skrifvelse till Kungl. Maj:t, borde man ju icke vidare orda i denna sak, men då utskottet såväl i sin motivering som i sin kläm anvisat en annan väg, än den motionärerna tänkt sig, ber jag att få säga några ord.

Motionärerna ha tänkt sig, att man skulle utjämna den nuvarande rösträtten på vägstämma genom att inskränka rösträtten för ombuden för de olika kommunerna. Utskottet däremot anser, att man bör gå en annan väg och inskränka rösträtten för den enskilde väghållningsskyldige. Men man bör betänka, att vägstämma icke är detsamma som kommunalstämma. På vägstämma inställa sig ombud för de olika kommunerna och därjämte också ofta enskilda väghållningsskyldige. Det är på den grunden, som utskottet tänkt sig, att man skulle inskränka de enskildes rösträtt. Men jag undrar, om det icke skall visa sig ganska svårt att kunna lösa frågan på det sättet, ty man kan ju tänka sig, att en eller annan kommun lätt kan bli lidande, om man går för långt vid inskränkandet af den enskildes rösträtt. Då nu utskottet emellertid välvilligt föreslår en skrifvelse till Kungl. Maj:t, och då jag är öfvertygad, att i sådant fall en allsidig utredning kommer till stånd, har jag icke något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 6 och 9 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 21, i anledning af väckt motion om ändring af 9 kap. 8 § strafflagen m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 1, i anledning af väckt motion om statsbidrag till aflöande af fjärdingsman, och

n:o 2, i anledning af justitieombudsmannens framställning om ändring af 1 § i lagen angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad den 14 september 1906,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och lagutskottets den 5 och 6 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning i fråga om anslag till en processkommission äfvensom en i anledning af de äskade anslagen till nya lagberedningen och processkommissionen väckt motion.

*Om anslag
till en process-
kommission.*

Uti statsverkspropositionen i punkten 10 under andra hufvudtiteln, hvilken punkt öfverlämnats till behandling af sammansatta stats- och lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, till bestridande af kostnaderna för en processkommission, afsedd att verkställa omarbetning af rättegångsbalken och därtill hörande författningar, på extra stat för år 1910 bevilja 50,000 kronor.

Tillika hade uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 120), hvilken jämväl hänskjutits till sammansatta stats- och lagutskottet, herr Lindhagen hemställt,

att Riksdagen ville, med beaktande af i motionen åberopade synpunkter, bevilja det under andra hufvudtiteln i statsverkspropositionen begärda anslag till nya lagberedningen, men afslå anslaget till en särskild processkommission.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt,

1:o) att Kungl. Maj:ts under 10:de punkten i andra hufvudtiteln äskade anslag till en processkommission ej måtte af Riksdagen beviljas, samt

2:o) att herr Lindhagens motion n:o 120 måtte anses besvarad dels genom den under punkt 1 gjorda hemställan och dels genom motiveringen i förevarande utlåtande.

Herr statsrådet *Petersson, Albert*: Utskottets utlåtande i denna fråga utmynnar i ett afslag å den af Kungl. Maj:t begärda processkommissionen. Utlåtandet är enhälligt, och Andra Kammaren har för en stund sedan bifallit detsamma. Det är således ganska visst, att någon utsikt till att det begärda anslaget skulle beviljas icke förefinnes. Det är icke heller för att orda därom, som jag ber att för några ögonblick få påkalla kammarens

Om anslag
till en process-
kommission.

(Forts.)

uppmärksamhet, utan mitt uppträdande föranledes däraf, att utskottet i sin motivering gjort åtskilliga uttalanden angående det sätt, hvarpå utskottet anser, att lagstiftningsarbetet här i vårt land bör bedrivas, för att det skall lämna bästa möjliga resultat, som under nuvarande förhållanden står att få, såväl med hänsyn till det stora arbetsområde, som föreligger, som äfven med afseende å tillgängliga arbetskrafter. Jag kan icke i allo dela utskottets uppfattning i denna del, och jag anser det därför vara min skyldighet att för kammaren tillkännagifva detta.

Utskottet börjar med att erkänna det trängande behovet af att arbetet på processlagstiftningens område upptages med det allra första. I den delen råder ingen meningsskiljaktighet mellan utskottet och mig. Men utskottet fortsätter med att anvisa den vägen, att nya lagberedningen nu skulle få i uppdrag att upptaga arbetet på processrättens område, och att således det uppdrag, som redan lämnats lagberedningen, och hvarom jag talade under remissdebatten, nämligen att arbeta på giftermålsbalken, skulle återkallas eller förändras. Jag ber då att till en början få meddela, att frågan om förändradt arbetsfält för lagberedningen tagits under mycket noggrant och omsorgsfullt öfvervägande, innan jag den 14 sistlidna januari tillstyrkte Kungl. Maj:t att anvisa giftermålsbalken såsom sådant. Och detta mitt råd har lämnats icke, såsom utskottet antagit, under förutsättning att propositionen om anslag till processkommissionen komme att bifallas, utan alldeles oberoende af hvilken utgång denna fråga finge i Riksdagen. Jag är nämligen af den uppfattningen, att öfvervägande skäl tala för att nu låta lagberedningen fortsätta med giftermålsbalken, äfven om man skulle nödgas att låta processreformen något anstå. Kunna icke dessa två arbeten fortgå samtidigt, är, enligt min uppfattning, det angelägnaste giftermålsbalken.

Jag ber att få för kammaren angifva de skäl, som ligga till grund för denna min uppfattning. Redan vid lagberedningens inrättande var frågan om revision af giftermålsbalken aktuell. Beredningen afgaf 1903 ett förslag till instruktion för sitt arbete, och då beredningen i detta sitt förslag afvisade tanken att då upptaga giftermålsbalken, var det väsentligast af den grund, att lagstiftningen om äkta makars egendomsförhållanden hade undergått revision så sent som 1898, och att man önskade få någon tids erfarenhet, innan man inledde ytterligare arbete på detta område. Men redan då förelågo skrivelser från Riksdagen och kyrkomötet, däri begärdes revision af lagstiftningen om skillnad i trolofning och äktenskap. Sedan den tiden ha ytterligare flere frågor på detta område kommit upp. Här är först frågan om ordnande af hustrus rättsliga ställning, som bragts på tal genom en riksdagsskrivelse af 1903; vidare frågan om undanskiftande i mindre bemedlade dödsbon af medel till minderårigt barns underhåll och uppfostran (riksdagsskrivelse 1904); vidare frågan om barnaföderskas rätt att vara okänd, d. v. s. revision af kungl.

brefvot 1778, (riksdagsskrifvelse 1906); vidare frågan om utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning, (riksdagsskrifvelse 1907); vidare frågan om behörighet för gift kvinna att vara förmyndare för sin man, som förklarats omyndig, (riksdagsskrifvelse 1908); och slutligen frågan om lagstiftning angående adoption, (riksdagsskrifvelse 1908). Till detta kommer ett ämne, som mycket nära sammanhänger med en af de nämnda skrivelserna, nämligen lagstiftningen om s. k. ofullkomnade äktenskap, hvilken synnerligen väl behöfver en revision — hvad som nu gäller är så gammalt som sedan 1700-talet.

Utskottet har anvisat såsom en utväg, att man skulle vidtaga några partiella förändringar i de viktigaste af dessa frågor. Den motionär, som tagit till orda i ämnet, har haft samma uppfattning och har såsom de viktigaste för sin del angifvit frågorna om mannens målsmanskap, om utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning och — tillägger han — möjligen äktenskapsskillnad. För min del vill jag till en början anmärka, att jag stannar i tvekan om, hvilka af de nu nämnda ämnena skola företrädesvis anses vara i behof af snar reformering, eller hvilka äro af den beskaffenhet, att de kunna utan olägenhet anstå under så lång tid, som tvifvelsutän en processlagstiftning skulle kräfva af lagberedningen.

Vidare anser jag mig böra framhålla, att den erfarenhet, som vi ha af de partiella reformerna på vissa områden, alldeles icke synes uppmuntra till någon efterföljd af det sättet att lagstifta. Jag vill erinra om exempelvis de arbeten, som gjorts på processlagstiftningens område. De ha varit på sitt sätt ganska omfattande, kostat mycket arbete och mycket pengar, men den reella behållningen af dem är verkligen icke stor. Och detsamma gäller enligt min uppfattning om de partiella reformer, som gjorts på strafflagstiftningens område. Vi ha sådana senast af år 1906. De två lagarna om villkorlig frigifning och villkorlig dom äro visserligen i straffrättsligt hänseende af stor betydelse, men de sammanhänga icke direkt med strafflagen. De förändringar, som då gjordes i strafflagen, ha knappast uppfyllt de förhoppningar, som man ställt på dem. Och det synes mig näppeligen kunna vara på annat sätt. Dessa partiella reformer bli, hur man än vill göra dem, nya klutar på gammalt kläde, som ofta göra refvorna värre, och svårigheterna att undvika nya refvor föranleda ofta därtill, att man vid partiella reformer aldrig kan få fram hvad man egentligen vill, icke kommer så långt, man vill, utan får stanna vid något mindre och obetydligare, som ingalunda stämmer med hvad man ursprungligen afsett.

Jag skulle också vilja påpeka det förhållande, att tidsvinsten genom partiella reformer i giftermålsbalken nog skulle bli minimal.

Om man skulle taga upp en del eller större delen af de ämnen, i hvilka riksdagsskrifvelser föreligga, skulle den tid, som åtginge att behandla dem, antagligen icke mycket understiga den tid, som kräfves för en fullständig revision, och det lider intet

*Om anslag
till en process-
kommission.
(Forts.)*

Om anslag
till en process-
kommission.

(Forts.)

tvifvel, att den senare utvägen är väsentligt att föredraga framför den förra. Ur rent praktisk synpunkt synes mig således önskvärdt och lämpligt, att giftermålsbalken får behålla den tur, som den nu en gång gifvits. Man kan beräkna, att en revision af denna balk är gjord på två eller tre år. Däremot, om lagberedningen i stället skulle sättas på processlagstiftningen, läser den tid, som åtgår, innan den blir färdig med ett förslag därutinnan, gå upp till dubbelt eller kanske tre gånger så lång tid. Om nu behovet af en revision på dessa båda områden är ungefärligen lika stort — och så mycket torde man kanske kunna enas om — synes det vara ur praktisk synpunkt naturligt, att man tager det minsta först och gömmer det största till sist.

Jag vill säga ännu ett ord i denna sak. Under en förutsättning skulle jag obetingadt varit med om utskottets förslag att genast låta lagberedningen öfvergå till processreformen, och det hade varit, om beredningens nuvarande ordförande velat stanna kvar på sin plats och öfvertaga arbetet med processreformen, för hvilket arbete det väl knappast i vårt land nu finnes någon så kvalificerad man som han. Men denna möjlighet är utesluten, enligt hvad jag vid upprepade konferenser funnit, och vid sådant förhållande hade jag naturligtvis icke något annat att göra än att rätta mig därefter och taga hänsyn till omständigheterna, sådana de faktiskt föreligga.

Nu frågar man gifvetvis: »om nu lagberedningen skall fortsätta på giftermålsbalken, skall då under denna tid ingenting göras vid processen?» Ja, den frågan gör sig själf, och den har föranledt mig att upptaga till öfvervägande ett förslag, som egentligen hör till en senare tidpunkt och knappast kan behandlas annat än efter konferenser med den man, som en gång skall taga denna reform under sitt arbete, nämligen frågan om det mest praktiska och lämpliga tillvägagångssättet, när man skall gifva sig in på ett så stort lagstiftningsarbete. Det är dock möjligt, att redan nu tänka sig de olika möjligheter, som här föreligga, om man också icke kan definitivt bestämma sig för den ena eller den andra. Af dessa möjligheter finnes en, som i sig synes mycket tilltalande, såsom frågan nu föreligger.

Utskottet anmärker uti en punkt, att det är af synnerlig vikt, att vederbörande myndigheter och den intresserade allmänna meningen lämnas nödig tid att smälta det stora material, som nu hopar sig på lagstiftningens område. Denna synpunkt är alldeles riktig, och den framträder med särdeles stor styrka, då det är fråga om ett sådant arbete som en processreform, hvilken ju kommer att föra in mycket nytt och för våra förhållanden ovanligt. Den innefattar ett ämne, vid hvars behandling det är af alldeles särskild vikt, att den stora allmänheten får tillfälle att vänja sig vid eller, som utskottet säger, smälta det som föreslås. Just med hänsyn till dessa förhållanden kan man tänka sig, att arbetet med processreformen börjas med ett förberedande utkast eller, kanske rättare sagdt, en orienterande framställning, som i

stora drag angifver det väsentliga innehållet af den nya ordningen, och som om möjligt i populär form lämnar en redogörelse, huru man tänker sig lösningen af dessa frågor: domstolsorganisationen, partsförhandlingen, fullföljd af talan, instansordningen o. s. v., äfvensom på sina ställen upptager de olika alternativ, mellan hvilka man i sådana fall har att välja. Ett sådant arbete *kan* mycket väl och *bör* kanske sättas i gång med en mindre apparat än den, som behöfves för det slutliga utarbetandet af förslag i ämnet. Det passar alldeles särskildt för en sådan liten kommission på t. ex. tre personer, åt hvilken motionären talar om att anförtra giftermålsbalken. Ett arbete af denna förberedande art borde kunna vara färdigt på kortare tid än revisionen af giftermålsbalken, och vid den tid, då lagberedningen beräknas vara färdig med giftermålsbalken, bör den allmänna meningen hafva varit i tillfälle att taga del af ett sådant förberedande utkast. Om arbetet med förslaget sedan anförtros åt lagberedningen, är det alldeles gifvet, att den af inkomna upplysningar och yttranden, som utvisa den riktning allmänna meningen tagit i frågan, skall hafva ett synnerligen starkt och värdefullt stöd.

Om det skulle befinnas lämpligt att på detta sätt ordna arbetet, går ingen tid förlorad, och det är icke omöjligt, att arbetet rent af skulle vinna därpå. Nu saknas visserligen medel till utförande af ett sådant förberedande arbete, ty på andra hufvudtiteln finnas egentligen inga besparingar att tala om. Men det är möjligt, att nästa Riksdag kan vilja råda bot för den ekonomiska sidan af saken, ifall justitieministern skulle lyckas råda bot för personalfrågan, som härvidlag är ganska svår.

Med hvad jag nu sagt har jag velat framhålla, att jag vill behålla min frihet att bestämma ordningen af de olika lagstiftningsarbetena efter hvad som under föreliggande omständigheter kan finnas mest lämpligt och praktiskt; och att jag sålunda icke är beredd att utan vidare öfvervägande följa den anvisning, som utskottet i sitt utlåtande gifvit i fråga om ordnandet af arbetet på lagstiftningsområdet under den närmaste framtiden.

Herr Afzelius: Efter det yttrande, jag hade tillfälle att i denna fråga afgifva under remissdebatten, är det icke behöfligt att nu med många ord angifva min mening. Jag instämmer i hvad utskottet sagt, och jag tror, att det varit ett ord, som måste sägas, ett ord i rätt tid: det behöfves *koncentration* i lagarbetet.

Detta var för mig hufvudsaken. Hvad angår frågan, i hvilken ordning man skall taga de stora lagstiftningsuppgifter, som nu föreligga, så har utskottet uttalat en mening och herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet en i viss mån afvikande. Om jag ser på *sakens* innebörd och betydelse, hyser jag ingen tvekan därom, att frågan om processen är den första, största och viktigaste uppgiften; giftermåls- och ärfdabalkarna äga icke den betydelse för hela rättslifvet och därigenom för hela lan-

Om anslag till en processkommission.

(Forts.)

*Om anslag
till en process-
kommission.*

(Forts.)

dets trefnad och välfärd som processen. Det är min fullkomliga öfvertygelse — jag talar icke alldeles utan erfarenhet — om hvad som förekommit och afhandlats — att rättegångsreformen skulle ha ställts först på lagberedningens program, redan när lagberedningen inrättades eller återupprättades, såvida man icke ansett, att tiden icke var mogen för den reformen. I den uppfattningen måste jag då på grund af en mycket tröstlös erfarenhet instämma. När jag först började arbeta på detta fält, skedde det med glatt mod och ljusa förhoppningar, men efter några år voro lust och håg mycket aftrubbade. Nu, säger man, är tiden inne. Jag hoppas det, jag önskar, att så verkligen må vara förhållandet, ehuru jag icke är viss, att alla de, som nu ropa på processreform, förstå hvad saken verkligen gäller, huru långt och djupt frågan sträcker sig. Efter min uppfattning är frågan om rättegångsreformen en af de allra viktigaste samhällsfrågorna, en fråga, på hvars lösning vi bort samla all vår kraft.

Herr statsrådet nämnde, att med dessa partiella reformer, som skulle kunna komma i fråga, är det icke mycket bevändt. Ingen kan i princip lifligare instämma däri än jag, det är just den talan, jag här i Riksdagen fört sedan många år tillbaka. Men om man låter de frågor, som skulle bli föremål för särskild lagstiftning, inskränkas till ett minimum och ger denna lagstiftning endast provisorisk betydelse, för att åter upptagas sedermera i sammanhang med det stora hela, förlorar denna invändning mycket af sin betydelse.

Efter det alltför öfverskattande omdöme, herr statsrådet nyss fällde om min person, kan det kanske synas olämpligt, att jag säger: — för lagarbetet är personfrågan den första. Man drifver icke ett lagarbete endast genom att bevilja anslag och skapa institutioner, det beror på den lefvande kraft, som kan sättas att uppbära arbetet. I valet mellan olika uppgifter för det närmaste lagstiftningsarbetet måste jag därför först fråga: för hvilket af dessa lagstiftningsarbeten kan jag förvärfva de lämpliga krafterna? Att en lagberedning, som skall taga hand om rättegångsreformen måste besättas med andra personer än dem, som kunna vara ägnade att behandla giftermålsbalken, det är alldeles klart. En lagberedning, som skall taga hand om rättegångsförfarandet, får icke vara ett arbetsutskott af jurister, utan den måste stå i ständig samverkan med en delegation af kloka och förståndiga män från andra verksamhetsområden, en delegation, som icke endast går till granskning af ett färdigt förslag, utan som under arbetets fortgång är i ständig rapport med de arbetande ledamöterna och af hvilken dessa på hvarje punkt kunna lära känna hvad folket tänker och tål. Af detta skäl vill jag icke tillåta mig att uttala någon bestämd mening gentemot herr statsrådets yttrande; hvilkendera vägen man skall gå beror af huru man kan ordna med arbetskrafterna. Hvad han yttrade om att rättegångsreformen borde beredas genom en mindre delegation, finner jag riktigt och tilltalande i och för sig. Men jag vill säga, att denna

delegation måste blifva den, på hvilken det stora verket ytterst och till sist skall hvilat. I hvarje större lagverk måste finnas en ande, en vilja, som genomgår det hela, det får icke vara en sammansättning af många viljor och åskådningssätt. Det går därför icke an, att detta arbete, detta principbetänkande blir något för sig, utan det skall vara ett uttryck för dens mening, som sedan skall föra reformen fram. Den som gifvit den principiella eller förberedande utredningen måste taga hand om frågans slutliga lösning. Och personfrågan är därför här i själfva verket densamma som vid besättandet af en lagberedning med processreformen till uppgift. Jag skall icke yttra mig vidare i denna sak utan sluta med att tacka herr statsrådet, därför att han låtit frågan om processreformen åter träda fram i förgrunden och för densamma påkallat det allmänna intresse, den så väl förtjänar.

*Om anslag
till en process-
kommission.
(Forts.)*

Herr af Ekenstam: Då jag nu går att å utskottets vägnar yrka bifall till dess hemställan, behöfver jag icke foga många ord till de yttranden, som här fällt. Det kan dock, efter hvad som här förekommit, vara anledning att påpeka, att utskottet, då det gick till behandling af förevarande fråga, på den anlade samma syn som den siste ärade talaren framdragit. Utskottet har för sin del tänkt sig, att frågan om en omarbetning af processen skulle vara den för ögonblicket viktigaste, och utskottet har också gått in på den tanken, att lika visst som för en omarbetning af processen behöfdes en s. k. stor kommission, om något skulle kunna i hufvudsak göras, lika visst vore det tänkbart, att det behöfliga arbetet med giftermålsbalkens omarbetning skulle kunna utföras med en mindre apparat. Denna omständighet jämte de skäl, som anförts i utlåtandet, föranleda, att utskottet ansett sig böra hemställa om afslag å framställningen om anslag till en processkommission.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Under fjolårets riksdag framställde jag med Andra Kammarens medgifvande till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet en interpellation, huruvida han ämnade under den närmaste framtiden taga under öfvervägande frågan om reformering af vårt rättegångsväsende. Jag har icke påpekat denna omständighet därför att jag skulle vilja framhålla de skäl, som jag åberopade i interpellationen. Allt hvad jag kan hafva funnit af vägande skäl har på ett långt bättre och mera uttömmande sätt blifvit anfördt i den kungl. propositionen. Jag ville endast motivera, att jag ber att få säga några ord. Det faller af sig själf, att jag med denna min personliga uppfattning af föreliggande fråga med stort nöje mottog aflämnandet af propositionen. Det sammansatta utskottet har emellertid enhälligt afstyrkt densamma. Dock den motivering, som utskottet åberopat, är synnerligen välvillig, och med mitt intresse för sakens framgång vill jag med tacksamhet taga fasta på just denna omständighet.

*Om anslag
till en process-
kommission.
(Forts.)*

Emellertid fick jag vid afhörandet af det anförande, som nyss hölls af den ärade talaren på Stockholmsbänken, det intrycket att han icke vore benägen att i allo underskrifva hvad utskottet sålunda anfört. Jag ser häri en fara, och för mig är angeläget att jag får mina farhågor häfda. Jag vill nämligen framhålla, att därest Riksdagens båda kamrar i dag antaga utskottets förslag i dess helhet, sålunda motiveringen utan någon inskränkning, har Riksdagen fastslagit, att frågan om en processreform är en trängande fara, som kräfver sin snara lösning.

Vidare vill jag framhålla och särskildt understryka, att ur motiveringen kan dragas en nästan direkt uppmaning till regeringen att, äfven om den nu föreslagna vägen ej vunnit godkännande, det oaktadt ej förtrötts eller så att säga ej hvilat på hanen utan fortsätta med försöken att föra frågan till slutlig lösning.

Dessa omständigheter sammanställda med det som framskyntade i herr statsrådets yttrande, att, äfven om den väg, som utskottet föreslagit, kanske blifvit stängd, hvarje möjlighet att inom jämförelsevis kort tid föra frågan fram till en lycklig lösning icke är utesluten, gör att jag anser mig kunna påstå, att äfven om frågan är 1909 fallit, så har den fallit betydligt framåt.

Detta har jag velat anföra till protokollet.

Herr Afzelius: Jag måtte icke rätt förmå uttrycka hvad jag tänker, då jag kunnat misstänkas för att genom mitt yttrande nyss ha velat på något sätt förringa den motivering för en processreform, som utskottet framlagt. Jag tror mig vara en af de allra ifrigaste reformvännerna på detta område, och detta icke från i går utan sedan 25 till 30 år tillbaka. Och jag vågar tillägga: jag har också nedlagt arbete på sakens främjande. Men kanske den ärade talaren fann någon skymt af antydda syfte i hvad jag sade därom, att man måhända nu icke vore fullt på det klara med den ifrågavarande reformens innebörd, eller fullt ut begriper, huru djupt och långt man måste gå i omdaning. Processen är det mest sammanhängande af alla rättsliga institut. Processen är ett stort maskineri, fullt af kuggar och hjul af olika slag och storlek: men kuggarna, stora och små, måste fullt planmässigt gripa in i hvarandra, om maskineriet skall göra sin tjänst. Därför är det nästan omöjligt att göra partiella reformer på detta område eller att ändra något särskildt, utan man måste göra om det hela från grund och botten. Jag tror, att det är riktigt och nödvändigt, att man i dag, då vi verkligen synas börja göra allvar af denna reform, öppet säger ifrån: det kommer icke att stanna vid små lappningar och små jämkningar. I öfrigt tror jag icke, att den ärade talaren skall finna mängen som är mer ifrig och långtansfull vän af processreformen än jag.

Herr von Geijer: Jag ber att få tacka den siste ärade talaren för hans yttrande. Jag finner, att jag missförstod honom, när han yttrade sig förra gången. Men kanske jag äfven var

utsatt för samma fara att bli missförstådd. Det var i så fall mitt fel. Jag har aldrig ett ögonblick trott, att den ärade talaren velat sätta sig emot reformen. Så mycket mera har jag rätt att påstå detta som jag vid sysslandet under fjolåret och dessförrinnan varit i tillfälle att taga kännedom om hvad han i den samma talat och skrivit och detta just till stor del varit den källa, hvarur jag öst. Men jag tyckte mig hos honom skymta den farhågan, att man icke nu skulle kunna nå målet. Jag blef därför rädd, att han med sin auktoritet skulle möjligtvis stämman ned förhoppningarna om en reform. Emellertid har han med sitt sista anförande undanröjt denna misstanke, och jag skall in-skränka mig till att upppepa, att jag är honom synnerligen tack-sam, därför att han fortfarande är lika intresserad för denna, för vår lagstiftning kanske viktigaste fråga.

*Om anslag
till en process-
kommission.
(Forts.)*

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående höjande af statsbidraget till handelsflottans pensionsanstalt; och

2:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt förrädsarbetaren A. M. Lundell och vaktmästaren I. A. Adamsson.

Vid föredragning af Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen angående statsunderstöd till kommunala och enskilda läroanstalter, blef denna proposition på begäran bordlagd.

Herr vice talmanen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att ett särskildt utskott, bestående af 16 ledamöter, 8 från hvar-dera kammaren, skall tillsättas för behandling af ej mindre Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till kommunala och enskilda läroanstalter än äfven de ytterligare framställningar, som kunna komma att af Kungl. Maj:t eller enskilda motionärer göras i detta eller i omedelbart samband därmed stående ämnen. För den händelse kamrarna enas om tillsättningen af detta särskilda utskott, hemställer jag vidare, att Första Kammaren ville besluta att för ledamöterna i utskottet från denna kammare välja 5 suppleanter.

*Om tillsät-
tande af ett
särskildt ut-
skott.*

På gjord proposition beslöt kammaren för sin del, att ett särskildt utskott, bestående af sexton ledamöter, åtta från hvardera

Om tillsät-
ande af ett
särskildt ut-
skott.
(Forts.)

kammaren skulle tillsättas för behandling af ej mindre Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsunderstöd till kommunala och enskilda läroanstalter än äfven de ytterligare framställningar, som kunde komma att af Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Jämlikt § 37 mom. 1 riksdagsordningen skulle Andra Kam-
maren inbjudas att i detta beslut förena sig med Första Kam-
maren.

Vidare bifölls herr vice talmannens hemställan om val af sup-
pleanter i det ifrågasatta särskilda utskottet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 43, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 42 under sjätte
hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning an-
gående anslag till införande af elektrisk belysning och värme-
ledning vid viss del af Vadstena hospital, samt

n:o 44, i anledning af väckt motion angående inrättande af
profskolor för utbildande af lärlingar samt anslag för detta änd-
amål;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 12, i anledning af väckt motion om ändrad tid för val af
taxeringsnämnd m. m.; och

n:o 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående af-
gift för inrikes postanvisning och postförskott å högre belopp än
500 kronor;

bankoutskottets memorial n:o 5, i anledning af väckt motion
om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade grunder för
riksbankens förvaltning och verksamhet; äfvensom

lagutskottets utlåtande n:o 22, i anledning af väckta motioner
om upphäfvande af 7 kap. 1 och 2 §§ strafflagen.

Justerades tolf protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under da-
gen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst bland
utskottsbetänkandena på föredragningslistan till nästa samman-
träde.

Kammaren åtskildes kl. 4,2 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.